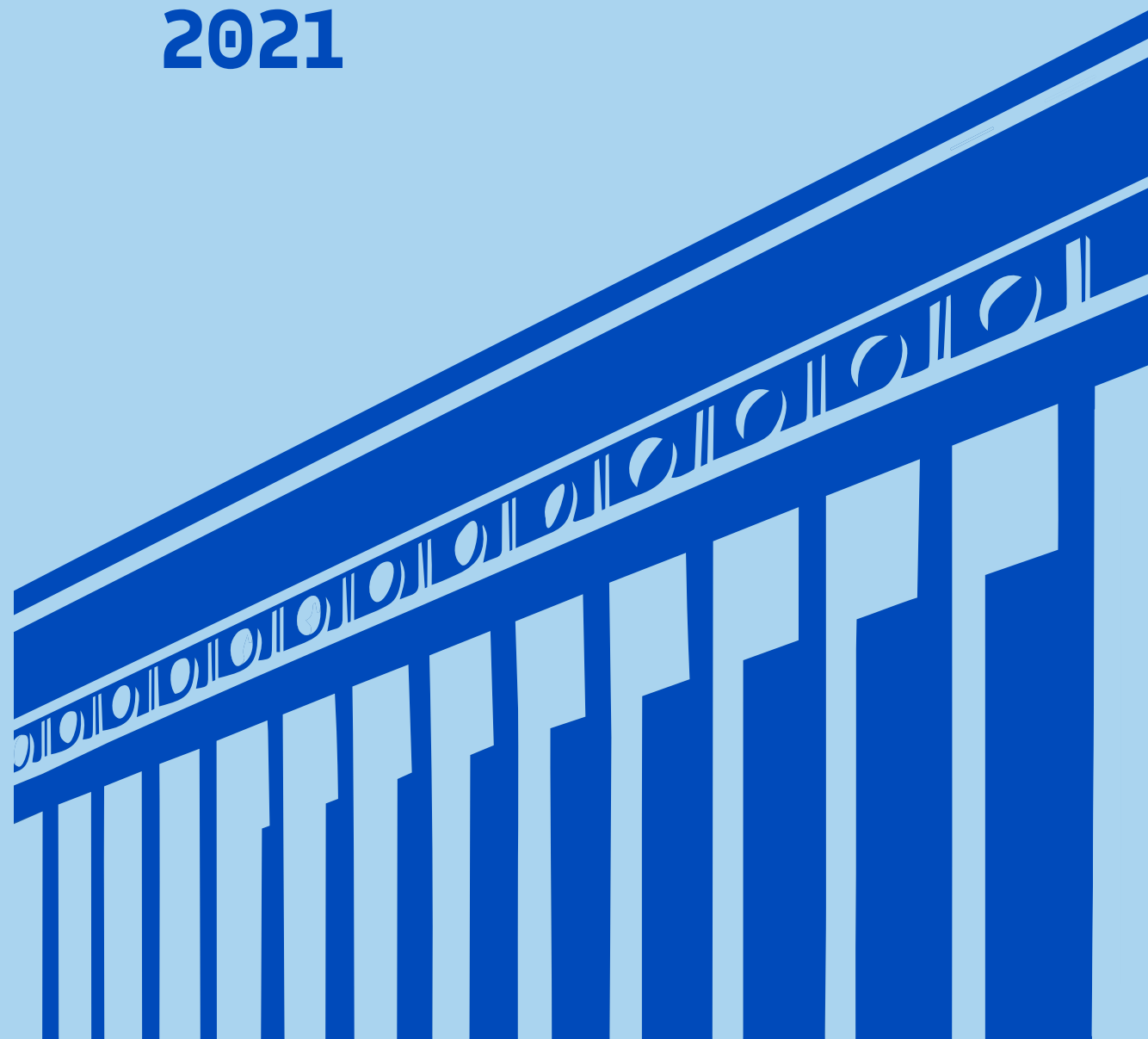




EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNNAN
TOIMINTAKERTOMUS

2021



K 10/2022 vp

EUROOPAN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNNAN KERTOMUS

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen
toiminnasta vuonna 2021

Parlamentaarisen yleiskokouksen istunnot Strasbourgissa 2021

ensimmäinen jakso	25.–28.1.2021
toinen jakso	19.–22.4.2021
kolmas jakso	21.–24.6.2021
neljäs jakso	27.–30.9.2021

Pysyvän komitean kokoukset

videokokous	19.3.2021
videokokous	28.5.2021
Rooma	25.–26.11.2021

HELSINKI 2022

ISSN 1235-1879

EUROOPAN NEUVOSTON

Suomen valtuuskunta

Eduskunnalle

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnasta huhtikuun 28. päivänä 1989 annetun lain 4 §:n mukaisesti
Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta antaa kunnioittaen eduskunnalle kertomuksen
parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuoden 2021 istuntokaudella.

Helsingissä 1. maaliskuuta 2022

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puolesta

Kimmo Kiljunen

puheenjohtaja

Gunilla Carlander

sihteeri

Sisällys

1. Tiivistelmä.....	4
2. Suomen valtuuskunnan toiminta	7
3. Yleiskokouksen toiminta.....	9
3.1 Euroopan neuvoston yleistilanne	9
4. Demokratian ja oikeusvaltion haasteet.....	11
5. Ihmisoikeuksien toteutumien.....	15
5.1 Koronapandemian vaikutukset ihmisoikeuksiin	15
5.2 Sananvapaus.....	17
5.3 Rasismin ja syrjinnän torjuminen	19
5.4 Yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet	20
5.5 Ympäristö, ilmastonmuutos ja ihmisoikeudet	22
5.6 Siirtolaisuus ja pakolaisuus	24
6. Jäsenvelvoitteiden seuranta	27
6.1 Albania	27
6.2 Armenia	28
6.3 Moldova.....	29
6.4 Turkki	29
6.5 Unkari	30
6.6 Venäjä.....	31
6.7 Jälkimonitorointi.....	33
7. Suhteet järjestön ulkopuolisiin maihin	35
7.1 Valko-Venäjä.....	35
7.2 Marokko	37
LIITTEET	
1. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta vuonna 2021	39
2. Jäsenyydet komiteoissa vuonna 2021	40
3. Yleiskokouksen vuonna 2021 hyväksymät asiakirjat	42
3.1 Päätöslauselmat	42
3.2 Suositukset	44
3.3 Lausunnot	45
4. Yleiskokouksen ja pysyvän komitean erityisvieraat vuonna 2021.....	46
5. Euroopan neuvoston jäsenvaltiot.....	47

1. Tiivistelmä

Yhteiskunnalliset ilmiöt, teknologiakehitys, arvokeskustelun jyrkentyminen ja epädemokraattiset poliittiset johtajat haastavat Euroopan neuvoston (EN) vaalimaa oikeusvaltioperiaatetta sekä perus- ja ihmisoikeuksia. Viime vuosien aikana järjestön perusperiaatteet ovat olleet vastatuulella ympäri Eurooppaa. Polariisaation lisääntyminen on johtanut demokratiassa tilanteeseen, jossa päätöksenteko on yhä vaikeampaa ja ihmisten luottamus instituutioihin ja viranomaisiin on heikentynyt. Pandemiarajoitukset ovat vaikuttaneet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, ja jotkut jäsenmaat ovat turvautuneet ylilyönteihin, joiden myötä oikeusvaltio on saanut kolhuja.

Yleiskokouksen toiminta kertomusvuonna peilaa näitä haasteita. Se näkyy niistä teemoista, joita käsitellään yleiskokouksen hyväksymissä 57 päätöslauselmassa, 25 suosituksessa ja 2 lausunnossa. Pandemiasta johtuen yleiskokouksen istunnot ja komiteakokoukset toteutettiin poikkeusjärjestelyin. Kertomusvuoden aikana luovuttiin kokonaan etäyhteyksin toteutetuista täysistunnoista. Tammikuusta lähtien kaikki täysistunnot järjestettiin niin sanotussa hybridimuodossa. Uutta olivat myös yleiskokouksen presidentin Rik Daemsin aloitteesta järjestetyt teemaistunnot. Kesäkuun teemaistunnossa juhlistettiin Istanbulin sopimusta, eli Euroopan neuvoston yleissopimusta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Syyskuun teemaistunnossa pohdittiin ympäristöoikeuksien ja ihmisoikeuksien välistä suhdetta. Daems on ehdottanut, että ympäristöoikeuksista pitäisi laatia lisäpöytäkirjat Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan. Vuonna 2021 yleiskokous on hyväksynyt kannanottoja ja antanut ministerikomitealle suosituksia myös korruption torjunnasta, rahanpesusta, puolueiden ja vaalikampanjoiden ulkopuolisista rahoittajista, mediavapaudesta ja kunnarikosten torjunnasta.

Ihmisoikeuskeskustelu on kärjistynyt maailmalla. Keskustelussa kuitenkin unohtuu usein se, että omien ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää myös muiden ihmisoikeuksien kunnioittamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) tulkitsee viime kädessä Euroopan ihmisoikeussopimusta. Yhä useampia sen päätöksiä on jätetty jäsenmaissa panematta täytäntöön. Se on uhka eurooppalaiselle ihmisoikeusjärjestelmälle, joka perustuu siihen, että yksilöt voivat hakea ja saada oikeutta EIT:n kautta.

Jäsenmaiden jäsenvelvoitteiden seuranta on tärkeä osa yleiskokouksen toimintaa. Niin sanotussa monitoroinnissa on tällä hetkellä 11 maata. Kertomusvuonna hyväksyttiin Turkkiä koskeva monitorointiraportti. Siitä käy ilmi, että Turkki on luisumassa yhä autoritaarisempaan suuntaan. Joidenkin poliittisten puolueiden toiminnan kieltäminen, Istanbulin sopimuksesta irtautuminen ja EIT:n päätösten implementoimatta jättäminen ovat omiaan heikentämään turkkilaisten perus- ja ihmisoikeuksia.

Yleiskokous tarkkaili vaaleja Albaniassa, Armeniassa ja Moldovassa. Armenian osalta hyväksyttiin lisäksi kannanotto Armenian ja Azerbaidžanin välisen sodan humanitaarisista seurauksista. Myös Unkaria koskeva raportti oli valmisteilla, mutta se viivästyi Unkarin toukokuusta marraskuuhun kestäneen EN-puheenjohtajuuden vuoksi. Yleiskokous on huolissaan maan heikentyneestä demokratiakehityksestä ja etenkin oikeusvaltion tilasta. Tämä on ongelma myös Puolassa ja Moldovassa, joiden oikeusistuinlaitosten tilaa käsiteltiin kertomusvuonna.

Venäjä on ollut yleiskokouksen jäsenten kiistakapula siitä lähtien, kun Venäjä miehitti Krimin niemimaan vuonna 2014. Kertomusvuonna Venäjän valtuuskunnan valtakirjat riitautettiin edellisvuoden tapaan. Venäläisen oppositiovaikuttajan Aleksei Navalnyin pidätys toi lisäjännitteen järjestön ja Venäjän välisiin suhteisiin, ja aiheesta käytiin kiivas ajankohtaiskeskustelu yleiskokouksessa. Navalnyin tilanteesta hyväksyttiin kannanotto, jossa vaaditaan oppositiopoliitikon välitöntä ja ehdotonta vapauttamista EIT:n päätöksen mukaisesti. Syyskuussa yleiskokous lähetti viiden poliittisen ryhmän edustajista koostuvan mission seuraamaan duuman vaalien toimitusta. Perinteinen tarkkailukumppani eli Etyjin alainen ODIHR päätti jättää vaalitarkkailun väliin Venäjän tarkkailumissiolle asettamien ehtojen vuoksi.

Perusperiaatteiden vaalimisen lisäksi yleiskokous on ottanut kantaa myös tapahtumiin lähialueellaan. Yleiskokous on seurannut huolestuneena poliittista kehitystä sekä oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien tilaa Valko-Venäjällä. Maa ei ole Euroopan neuvoston jäsen, mutta sen kehitystä on seurattu järjestössä kymmeniä vuosia. Huhtikuussa 2021 yleiskokous hyväksyi kaksi maata koskevaa raporttia. Ne perustuivat aloitteisiin, jotka koskivat elokuun 2020 presidentinvaalien jälkeisiä tapahtumia. Raporteissa kehoitettiin uudistamaan vaalijärjestelmä perusteellisesti ja vaadittiin ihmisoikeusloukkausten selvittämistä. Valko-Venäjän ihmisoikeusloukkaukset kuitenkin jatkuivat toukokuussa. Silloin Valko-Venäjä pakotti Ryanairin reititöntokoneen laskeutumaan Minskiin, jotta se voisi pidättää koneen kyydissä olleen oppositioaktivistin. Yleiskokous tuomitsi Valko-Venäjän toimet. Syksyllä Valko-Venäjän hallinnon toimet nousivat esille, kun maa ohjasi tuhansia turvapaikanhakijoita rajan yli Liettuan, Latvian ja Puolan suuntaan. Yleiskokous tuomitsi ihmisten käyttämisen pelinappuloina ulkopoliittisiin tarkoituksiin.

Myös koronapandemian vaikutukset ihmisoikeuksiin olivat yleiskokouksen agendan kärjessä kertomusvuonna, sillä pandemian pitkittyessä sen erilaiset lyhyt- ja pitkäaikaisseuraukset voimistuivat. Keskustelu koronarokotteista ja koronatodistuksista jatkui, ja niihin liittyvä vastakkainasettelu vahvistui Euroopassa. Samalla pandemian vaikutukset lapsiin, talouteen, koulutukseen ja kulttuuriin tulivat yhä näkyvimmiksi. Yleiskokous on kannanotoissaan korostanut, että ihmisoikeusvelvoitteita noudattavat, lakiin perustuvat ja määräaikaisten pandemian torjuntatoimet ovat oikeutettuja terveyskriisin hallinnassa.

Digitalisaation myötä sananvapauden liittyvät haasteet ovat tulleet entistä selkeämmin näkyviksi. Ihmisoikeustoimijat ja tuomioistuimet ympäri Eurooppaa ovat pyrkineet määrittelemään sananvapauden rajat. Yleiskokous on korostanut, että myös poliittisen mielipiteen ilmaiseminen kuuluu sananvapauden piiriin, kunhan sillä ei loukata ihmisoikeuksia tai yllytetä väkivaltaan. Sananvapautta on koronapandemian aikana rajoitettu yhä enemmän. Koronavirukseen, rokotteisiin ja rokotepasseihin liittyvä disinformaatio on saanut jalansijaa, mikä on johtanut moniin haasteisiin yhteiskunnassa.

Syrjintä ja rasismi ovat yhteiskuntien rakenteellisia ongelmia, jotka ovat lisääntyneet ja korostuneet koronapandemian aikana. Koronaviruksen alkuperä on moninkertaistanut aasialaista alkuperää olevien rasismikokemuksia. Etninen profilointi on myös yksi rasismin muoto, jonka kitkemiseksi olisi tehtävä edelleen töitä kaikissa maissa. Kertomusvuonna yleiskokous käsitteli myös afrofobioa, eli afrikkalaista syntyperää olevien henkilöiden syrjintää, romanien syrjintää ja Krimin tataareja koskevat raportit.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat demokraattisen ja ihmisoikeusperustaisen yhteiskunnan kulmakiviä. Ne edellyttävät, että kaikkien pitää saada äänensä kuuluviin. Laajat osallistumismahdollisuudet tukevat päätöksentekoa, jossa otetaan huomioon yhteiskunnan kaikki jäsenet taustasta ja asemasta riippumatta. Naiset, lapset ja nuoret ovat olleet yleiskokouksen tarkastelussa kertomusvuonna.

Siirtolaiset ja pakolaiset ovat kärsineet pandemiatilanteesta, ja huoli pakolaisleireillä oleskelevien terveydestä on ollut suuri. Euroopan maat ovat sulkeneet rajojaan, mikä on vaikeuttanut mahdollisuuksia anoa turvapaikkaa. Kertomusvuonna eskaloitunut tilanne Afganistanissa oli esillä yleiskokouksen keskusteluissa. Myös ilmastomuutoksen vuoksi kotiseudultaan muuttamaan joutuvien tilanne ja oikeudet ovat suuri huolenaihe. Kertomusvuonna on lisäksi annettu tunnustusta 70 vuotta täyttäneille YK:n pakolaissopimukselle ja Geneven sopimuksille.

Suomen valtuuskunta Euroopan neuvostossa on toiminut aktiivisesti yleiskokouksessa puheenjohtajansa Kimmo Kiljusen (sd.) johdolla. Kiljunen on jatkanut tehtävissään yleiskokouksen varapresidenttinä ja toisena Armenia-raporttijana. Hän vieraili alueella vuoden aikana. Kiljunen valittiin viime vuonna laatimaan raporttia vuoropuhelun aikaansaamiseksi Valko-Venäjällä. Myös varapuheenjohtaja Anne-Mari Virolainen (kok.) osallistui Valko-Venäjää koskevaan keskusteluun, kun hän valmisti Puolan, Latvian ja Liettuan raja-

tilannetta koskevaa raporttia. Raportin valmistumisen jälkeen Virolainen vieraili raja-alueella maahanmuuttokomitean valtuuskunnan jäsenenä. Suomen valtuuskunnan varajäsenen Inka Hopsun (vihr.) raportti nuorten osallistumisesta konfliktien ehkäisyyn hyväksyttiin toukokuun pysyvässä komiteassa. Sen sisältämät ehdotukset siirtyivät jatkovalmisteluun yleiskokouksessa. Jäsen Petri Honkonen (kesk.) valittiin monitoringikomitean toiseksi Romania-raportoijaksi. Syyskuussa Suomen EN-valtuuskunta isännöi yleiskokouksen presidentin Daemsin vierailua Suomessa. Lisäksi valtuuskunta on tavannut ulkoministeri Pekka Haaviston ja kokoustanut säännöllisesti Euroopan neuvoston Suomen pysyvän edustuston kanssa. Valtuuskunta isännöi myös tasa-arvokomitean raporttoijan virtuaalisen tiedonkeruumatkan Suomessa alkuvuonna.

2. Suomen valtuuskunnan toiminta

Suomen valtuuskunnan kokoonpanossa tapahtui vuoden aikana yksi muutos. Alkuvuoden ajan valtuuskunnan varajäsenenä toimineen Veronika Honkasalon (vas.) tilalle uudeksi varajäseneksi nimitettiin syyskuussa Mai Kivelä (vas.). Valtuuskunnan kokoonpano on liitteessä 3.

Valtuuskunta on pitänyt kahdeksan kokousta. Näistä suurin osa oli niin kutsutussa hybridimuodossa, eli kokouksiin osallistuttiin joko paikan päällä tai etäyhteyksin.

Useilla valtuuskunnan jäsenillä on luottamustehtäviä, mikä heijastaa valtuuskunnan aktiivisuutta yleiskokouksessa muutoinkin. Valtuuskunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen (sd.) on toiminut yleiskokouksen varapresidenttinä ja johtanut puhetta useasti. Varapuheenjohtaja Anne-Mari Virolainen (kok.) toimi poliittisen komitean Lähi-idän ja arabimaailman asioita käsittelevän alakomitean varapuheenjohtajana ja Inka Hopsu (vihr.) kulttuurikomitean varapuheenjohtajana.

Puheenjohtaja Kiljunen työstää edelleen poliittisessa komiteassa raporttia, jossa käsitellään vuoropuhelun aikaansaamista Valko-Venäjällä. Kiljunen raportti Armenian jäsenvelvoitteiden seurannasta käsitellään vuoden 2022 tammikuun istunnossa. Petri Honkonen (kesk.) valittiin syksyllä monitorointikomitean Romania-raporttoijaksi.

Inka Hopsun raportti Nuorten roolin vahvistamisesta konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisijoina hyväksyttiin pysyvän komitean kokouksessa toukokuussa. Päätöslauselman innoittamana kulttuurikomitea teki aloitteen yleiskokoukselle nuorten kumppanuusstatuksesta (engl. *youth partner status*). Raportin käsittely etenee poliittisessa komiteassa, ja siihen liitetään kulttuurikomitean lausunto, jonka laatii ed. Hopsu.

Varapuheenjohtaja Virolainen laati syyskuun istunnossa raportin Valko-Venäjän ja EU:n rajoille jumiutuneiden siirtolaisten ihmisoikeustilanteesta, joka oli yleiskokouksen syyskuun istunnon ajankohtaisaihe. Jatko-toimena hän osallistui marraskuussa maahanmuuttokomitean puheenjohtajan Pierre-Alain Fridez'n (SOC, Sveitsi) vierailuun Puolan ja Valko-Venäjän rajalla.

Vastauksena ulkoministeriön pyyntöön Suomen valtuuskunta on antanut lausunnon valtuuskunnan yhteistyöstä Strasbourgissa sijaitsevan EN-edustuston kanssa. Siinä todettiin muun muassa, että valtuuskunnalla on kautta aikojen ollut luonteva ja rakentava yhteistyö ulkoministeriön ja edustuston kanssa. Valtuuskunta saa säännöllisesti edustuston raportit ministerikomitean työskentelystä. Edustuston edustajat ovat osallistuneet säännöllisesti valtuuskunnan kokouksiin ennen istuntoja ja antaneet suullisen ajankohtaiskatsauksen. Nämä tilaisuudet ovat olleet tärkeitä, koska niissä on voitu keskustella luottamuksellisesti sekä yleiskokouksessa että ministerikomiteassa esillä olevista aiheista, joiden kirjo on laaja. Valtuuskunnan mukaan yhteistyö edustuston kanssa on sujunut erinomaisesti. Yhteydenpito on ollut säännöllistä, johdonmukaista ja avointa, mikä omalta osaltaan on edesauttanut Suomelle tärkeiden asioiden ja arvojen edistämistä Euroopan neuvostossa. Suomen pysyvä edustaja Euroopan neuvostossa, suurlähettiläs Nina Nordström ja edustuston muut virkamiehet ovat toimittaneet valtuuskunnalle säännöllisesti kirjalliset raportit.

Osana yhteistyötä valtioneuvoston kanssa ulkoministeri Pekka Haavisto (vihr.) oli valtuuskunnan vieraana maaliskuussa 2021. Ulkoministeri käsiteli katsauksessaan muun muassa tilannetta Venäjällä, Valko-Venäjällä ja Vuoristo-Karabahin alueella sekä vuoropuhelua Kiinan kanssa.

Marraskuussa valtuuskunnan jäsenillä oli mahdollisuus osallistua keskustelutilaisuuteen Puolan Helsingin suurlähettilään Piotr Rychlikin kanssa.

Yleiskokouksen presidentti Rik Daems (ALDE, Belgia) vieraili Suomessa 15.–17.9.2021. Daems tapasi kolmi-päiväisellä vierailullaan Suomen valtuuskunnan jäsenten lisäksi eduskunnan puhemiehen Anu Vehviläisen,

eduskunnan perustuslakivaliokunnan varapuheenjohtajan Antti Häkkäsen (kok.), valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan Johannes Koskisen (sd.), ympäristövaliokunnan puheenjohtajan Juha Sipilän (kesk.), Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtajan Erkki Tuomiojan (sd.) ja ulkoministeri Pekka Haaviston.

Keskusteluissa Daems nosti esille naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta laaditun EN:n yleissopimuksen eli Istanbulin sopimuksen ja etenkin siitä parlamentaarisille tehdyn käsikirjan (*The Istanbul Convention – a Powerful Tool to End Gender-based Violence*). Eduskunta päätti yhteistyössä Ihmisoikeuskeskuksen kanssa käännettää käsikirjan suomeksi ja ruotsiksi. Suomen- ja ruotsinkieliset versiot julkaistaan sähköisinä versioina eduskunnan, Ihmisoikeuskeskuksen ja Euroopan neuvoston verkkosivuilla alkuvuonna 2022.

Yleiskokouksen tasa-arvokomitean raportoiija Eglantina Gjermani (SOC, Albania) teki virtuaalisen tiedonkeruumatkan Suomeen tammikuussa 2021. Hänen raporttinsa käsitteli haavoittuviin ryhmiin kuuluvien naisten osallistumista yhteiskunnassa. Virtuaalivierailullaan Gjermani keskusteli EN-valtuuskunnan jäsenen Tarja Filatovin (sd.) ja varajäsenen Inka Hopsun kanssa. Lisäksi hän tapasi virtuaalisesti yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenmanin sekä Nytkis ry:n, Monika-Naiset liitto ry:n, Rusetti ry:n ja seksuaalivähemmistöjen edustajia.

Yleiskokouksen silloinen pääsihteeri Wojciech Sawicki pyysi kertomusvuonna Suomen valtuuskuntaa tukemaan yleiskokouksen komiteoiden erillishankkeita. Tukea voisi antaa joko vapaaehtoisena kontribuutiona tai osallistumalla yhteistyöhankkeeseen. Erillishankkeista kolme on sosiaalikomitean ja kaksi tasa-arvokomitean. Koska eduskunnalla ei ole mahdollisuutta antaa rahallista tukea, valtuuskunta ehdotti harkittavaksi asiantuntija-avun tarjoamista tai yhteisen tapahtuman järjestämistä. Vapaaehtoistukiin liittyen ulkoministeriö ilmoitti kesäkuussa tukevansa Euroopan neuvostoa 1,25 miljoonalla eurolla. Tällä vapaaehtoistuellä rahoitetaan muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen työtä, naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista, romanien ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vahvistamista sekä kansalaisyhteiskunnan osallistumista. Suomi rahoittaa myös Euroopan neuvoston Ukraina-ohjelmaa.

3. Yleiskokouksen toiminta

Pandemiasta johtuen yleiskokouksen istunnot ja komiteakokoukset toteutettiin edelleen vuonna 2021 poikkeusjärjestelyin. Vuoden aikana luovuttiin kuitenkin kokonaan etäyhteyksin toteutetuista täysistunnoista, ja tammikuusta lähtien kaikki täysistunnot järjestettiin niin sanotussa hybridimuodossa. Osa kansanedustajista osallistui istuntoon fyysisesti Strasbourgissa ja muut etäyhteyksien avulla. Äänestykset vaativat omat erikoisjärjestelynsä, mutta ne onnistuttiin järjestämään etäyhteyksin. Komiteakokoukset pidettiin 1.9.2021 alkaen hybridimuodossa tai läsnäkokouksina Strasbourgissa tai Pariisissa, jos terveysturvallisuustilanne salli.

Yleiskokouksen presidentti Rik Daems jatkoi teemaistuntojen järjestämistä. Kesäkuun teemaistunnossa juhlistettiin Euroopan neuvoston yleissopimusta naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Yleiskokous halusi teemakeskustelulla osoittaa tukensa sopimukselle, jota osa jäsenmaista on pyrkinyt kyseenalaistamaan. Istanbulin sopimus täyttää kymmenen vuotta vuonna 2024, ja sen on ratifioinut 34 valtiota.

Syyskuun teemaistunnossa pohdittiin ympäristöoikeuksien ja ihmisoikeuksien välistä suhdetta: pitäisikö oikeus turvalliseen, puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön määritellä ihmisoikeudeksi. Presidentti Daems on ehdottanut, että ympäristöoikeudet pitäisi lisätä lisäpöytäkirjoina Euroopan ihmisoikeus-sopimukseen ja Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan.

3.1 Euroopan neuvoston yleistilanne

Euroopan neuvostossa on jo pitkään käyty keskustelua järjestön asemasta ja roolista kansainvälisellä järjestökentällä. Saksan ministerikomitean puheenjohtajuuskauden päätteeksi järjestettiin ulkoministerikokous, jossa järjestölle hyväksyttiin ensimmäistä kertaa nelivuotinen strategia. Huhtikuussa hyväksytty raportti *Yleiskokouksen visio Euroopan neuvoston strategisista tavoitteista* (dok. 15252) on yleiskokouksen panos tähän keskusteluun. Järjestön neuvoa-antavana toimielimenä yleiskokous ehdottaa päätöslauselmassa 2369 (2021) EN:n tulevaisuuden prioriteeteiksi muun muassa: sopimusjärjestelmän kehittämisen, jäsenmaiden sitouttamisen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten toimeenpanoon, EU:n liittymisen Euroopan ihmisoikeussopimukseen sekä taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien turvaamisen ja kaikenlaisen syrjinnän torjumisen. Suosituksen 2199 (2021) mukaan ministerikomitean tulisi myös tukea YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista sekä kansalaisyhteisön osallistumista. Lisäksi yleiskokous toteaa, että monitorointi eli jäsenvelvoitteiden seuranta säilyy tärkeänä osana järjestön toimintaa.

Vision toteutuminen ja varautuminen tuleviin kriiseihin edellyttävät resursseja. Jäsenmaita kehoitetaan lisäämään taloudellista sitoutumistaan Euroopan neuvostoon. Yleiskokouksen kannanotto *Euroopan neuvoston budjetti ja prioriteetit vuosille 2022–2025* (dok. 15282) on kirjattu lausuntoon 298 (2021). Yleiskokous tukee EN:n uutta nelivuotisstrategiaa sekä muita uudistuksia, joiden tavoitteina on tehostaa järjestön toimintaa. Digiloikasta huolimatta työn painopisteen pitäisi silti olla läsnäkokouksissa, sillä silloin yhteistyöhön perustuvassa järjestössä tarvittava vuoropuhelu onnistuu parhaiten. Tavoitteena pitäisi olla siirtymisen järjestön budjetin nollareaalikasvusta reaalkasvubudjettiin. Yhdessä digitaalisen modernisointiprojektin kanssa nelivuotisstrategia antaa tarvittavat työkalut tulevaan toimintaan. Pandemian talousvaikutukset heijastuvat tulevaisuudessa myös Euroopan neuvostoon. Budjetin nollareaalikasvu on tässä tilanteessa järkevä tavoite. Organisaatiomuutoksilla tehostetaan resurssien käyttöä. EN:n sihteeristön eläkereservirahaston tilanne on hälyttävä, eivätkä rahat riitä tuleviin eläkkeisiin. Siksi yleiskokous pitää tarpeellisena perustaa hätärahasto, joka perustuu budjettilyijäämiin.

Yleiskokouksen toimintamenot kustannetaan kaksivuotisella määrärahalla, jonka ministerikomitea on myöntänyt yleiskokoukselle. Sen suuruus on vuonna 2022 noin 16 miljoonaa euroa, kun järjestön kokonaisbudjetti on 258 miljoonaa euroa. Yleiskokouksen raportissa 2022–2023 toimintakauden määrärahasta

(dok. 15283) todetaan, että pandemia pakotti yleiskokousta digitalisoitumaan nopealla aikataululla. Siihen tarvittavat ohjelmistot ja laitteet ovat lisänneet kustannuksia, joita on voitu kattaa muun toiminnan pysähtymisestä tulleista säästöistä. Päätöslauselmassa 2377 (2021) yleiskokous toteaa, että EN:n uusi digitaalinen strategia on tervetullut, mutta toiminnan painotuksen pitäisi edelleen olla fyysisissä kokouksissa. Pandemian seurausten ja vaikutusten arviointi, istuntosalin remontti ja poliittisten ryhmien rahoituksen kehittäminen edellyttävät, että yleiskokoukselle osoitetaan riittävästi resursseja myös jatkossa.

Vuoden aikana yleiskokous on myös päivittänyt työjärjestystään kolme kertaa. Vuonna 2020 yleiskokous ja ministerikomitea sopivat yhteisestä toimintalinjasta tilanteissa, joissa jäsenmaa rikkoo vakavasti järjestön perussääntöä ja arvoja. Yleiskokouksen myönteinen kannanotto hyväksyttiin syksyllä 2020, mutta uuden järjestelmän käyttöönotto edellytti sääntömuutoksia. Raportti *Uuden yhteismenettelyn käyttöönottoon liittyvät sääntömuutokset* (dok. 15093) hyväksyttiin tammikuussa. Päätöslauselmassa 2360 (2021) hyväksytään mekanismin edellyttämät muutokset yleiskokouksen menettelysääntöihin. Siinä myös vahvistetaan, että yleiskokouksella, ministerikomitealla ja pääsihteerillä on kaikilla aloiteoikeus käynnistää yhteismentelymekanismi tapauksissa, joissa jäsenmaa loukkaa räikeästi jäsenvelvoitteitaan.

Yleiskokous tarkastelee säännöllisesti jäsentensä suojelemista koskevaa mekanismia ja ottaa huomioon kansallisten parlamenttien parlamentaarisen koskemattomuuden kehityksen ja haasteet. *Suuntaviivat yleiskokouksen jäsenten immunitettisuoja* -raportin (dok. 15364) tuloksena yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 2392 (2021). Sen mukaan yleiskokouksen työjärjestykseen lisätään yleiskokouksen jäsenten parlamentaarisen koskemattomuuden soveltamisalaa koskevat suuntaviivat. Päätöksessä todetaan, että soveltamisala koskee yleiskokouksen entisten jäsenten lausuntoja tai äänestyskäyttäytymistä. Yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa muun muassa tutkimaan, täyttääkö EN:n riitojenratkaisumekanismi Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaiset vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä.

Toinen sisäinen päätös liittyy raporttiin *Sukupuolijakauma yleiskokouksessa* (dok. 15366). Yleiskokous on muihin kansainvälisiin järjestöihin verrattuna ollut edistysellinen, kun se on edellyttänyt, että valtuuskunnissa on oltava sekä naisia että miehiä. Tämä vaatimus ei ole kuitenkaan johtanut tasavertaiseen edustukseen puheenjohtajistossa, komiteoissa ja valtuuskunnissa. Yleiskokouksen 47 valtuuskunnasta pariteetti toteutunut ainoastaan 17:ssä. Päätöslauselmaan 2394 (2021) sisältyy sääntömuutoksia. Niiden tavoitteena on varmistaa, että valtuuskuntien ja yleiskokouksen toimielinten kokoonpanoissa otetaan huomioon tasa-puolinen sukupuolijakauma. Yleiskokous korostaa omaa kollektiivista vastuutaan tasa-arvon vahvistamisessa. Tähän tavoitteeseen liittyvät myös seksismin ja sukupuolisen häirinnän vastaiset toimet.

Vuonna 2011 täydennettiin yleiskokouksen menettelytapasääntöjä ja hyväksyttiin yleiset käytännösäännöt (engl. *Code of conduct*), joiden tavoitteena on torjua epäasiallista käyttäytymistä. Vuonna 2019 maailmanlaajuisen #metoo-kampanjan innoittamana yleiskokouksessa käsiteltiin seksismiä ja seksuaalista häirintää parlamenteissa. Tuolloin yleiskokous kehotti sääntökomiteaa pohtimaan sääntömuutosta asian korjaamiseksi. Päätöslauselmassa 2405 (2021) tiukennetaan edellä mainittuja yleiskokouksen käyttäytymissääntöjä ja lisätään kohta, jonka mukaan edustajat eivät saa puhua seksistisesti eivätkä häiritä muita seksuaalisesti.

4. Demokratian ja oikeusvaltion haasteet

Yhteiskunnalliset ilmiöt, teknologiakehitys ja epädemokraattiset poliittiset johtajat haastavat jatkuvasti Euroopan neuvoston vaalimaa oikeusvaltioperiaatetta ja perusoikeuksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjoissa määriteltyjen oikeuksien toteutuminen edellyttää päättäjiltä valppautta ja harkintaa, mutta myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT:n) valvontaa ja tulkintaa.

Yleiskokous on vuonna 2021 hyväksynyt kannanottoja ja antanut ministerikomitealle suosituksia muun muassa korruption torjunnasta, rahanpesusta, puolueiden ja vaalikampanjojen ulkopuolisista rahoittajista, mediavapaudesta, kunnarikosten torjunnasta sekä riippumattoman oikeuslaitoksen puutteista Moldovassa ja Puolassa.

EIT on riippumaton oikeuslaitos, jonka päätösten noudattamista valvoo ministerikomitea. EIT:n oikeuskäytännöllä on merkittävä rooli Euroopan neuvoston perusarvojen edistämisessä. Yleiskokous tukee EIT:n toimintaa ja on vuodesta 2000 lähtien johdonmukaisesti seurannut sen päätösten implementointia.

Tuoreimmassa raportissa *Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten täytäntöönpano* (dok. 15123) todetaan, että samat kymmenen jäsenmaata ovat jo vuosien ajan olleet EIT:n juttumäärätilastojen kärjessä. Vuonna 2020 kaksi kolmasosaa kaikista käsitellyä odottavista jutuista koski Venäjää, Turkia, Ukrainaa ja Romaniaa. Tilanne johtuu osittain rakenteellisista ongelmista, joita olisi voitu ratkaista implementoimalla EIT:n aiempia päätöksiä. Niitä ei kuitenkaan syystä tai toisesta saada ratkaistua tai haluta ratkaista. Useimmat implementoimatta jääneet tapaukset liittyvät ratkaisemattomiin konflikteihin, konfliktin jälkeisiin tilanteisiin tai muihin valtioiden välisiin vaikeisiin tilanteisiin. Myös poliittisia vankeja koskevat päätökset ovat vaikeita. Silti ministerikomitea, joka valvoo säännöllisesti EIT-päätösten implementointia, on pystynyt sulkemaan joitakin tapauksia. Raportissa käydään läpi ministerikomitean työllistämällä olevia tapauksia ja todetaan, että loppujen lopuksi poliittinen tahto ja ilmapiiri ratkaisevat, miten näiden tuomioiden implementoinnin käy.

Päätöslauselmassa 2358 (2021) yleiskokous muistuttaa, että kaikilla jäsenmailla on ehdoton velvollisuus implementoida EIT:n päätökset. Siksi jäsenmaiden olisi varmistettava toimiva yhteistyö Euroopan neuvoston toimielinten kanssa, maksettava päätöksiin kuuluvat hyvitykset ja korjattava EIT:n osoittamat ongelmat nopeasti. Jäsenmaiden tulee välttää sellaista lainsäädäntöä, joka estää EIT-päätösten täytäntöönpanon. Lisäksi tarvitaan kansallisia parlamentaarisia rakenteita, joiden avulla valvotaan EIT-päätösten implementointia jäsenmaissa. Ministerikomitea saa kiitosta siitä, että se tapauksessa *Mammadov v. Azerbaidžan* otti käyttöön Euroopan ihmisoikeussopimuksen 46 §:n, jossa määritellään tuomioiden sitovuutta ja täytäntöönpanoa koskevaa menettelyä. Menettelyn voisi ottaa käyttöön kaikissa yli viisi vuotta kestäneissä tapauksissa. Suosituksessa 2193 (2021) ministerikomiteaa pyydetään ilmoittamaan säännöllisesti päätöksistä, joissa on havaittu merkittäviä rakenteellisia ongelmia tai tarpeita muuttaa lainsäädäntöä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen artiklan 11 mukaan jokaisella on oikeus rauhanomaiseen kokoontumiseen ja yhdistysvapauteen. Näitä oikeuksia saa rajoittaa ainoastaan sellaisilla tavoilla, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden vuoksi. Kansalaisjärjestöjen toiminta perustuu kokoontumis- ja yhdistymisvapauksiin, joiden pitäisi olla turvattu kaikissa EN:n jäsenmaissa.

Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien toteuttamisessa. Yleiskokouksen raportissa *Kansalaisjärjestöjen toimintaan kohdistuvat rajoitukset Euroopan neuvoston jäsenmaissa* (dok. 15205) todetaan, että kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet ovat kaventuneet useissa jäsenmaissa viime vuosien aikana. Rajoitukset voivat olla joko tahallisia tai tahattomia. Ne koskevat esimerkiksi kansalaisjärjestöjen toimintaa sitovia lakimuutoksia, rahoituksen esteitä, yhteyden

estämistä päätöksentekijöihin, hyökkäyksiä tai häirintää sekä tarkoitusperiä kyseenalaistavaa diskurssia ja stigmaa. Raportissa tarkastellaan tarkemmin tilannetta Venäjällä, Turkissa ja Unkarissa sekä viitataan ongelmiin Bulgariassa, Romaniassa ja Ukrainassa. Lisäksi huolta aiheuttavat Kreikan uudet rajoitukset, jotka koskevat maahanmuuttajia auttavia kansalaisjärjestöjä. Raportissa todetaan, ettei pandemia saa olla syy perusoikeuksien toteutumisen estämiseksi. Päätöslauselmassa 2362 (2021) ei yksilöidä ongelmamaita, vaan yleiskokous kehottaa kaikkia hallituksia olemaan hyväksymättä sellaisia lakeja, jotka rajoittavat kansalaisjärjestöjen toimintaa. Kokoontumis-, sanan- ja ilmaisunvapaudet ovat tärkeitä perusoikeuksia, joita tulee suojella. Lisäksi tulisi noudattaa aihetta koskevaa ministerikomitean suositusta, implementoida EIT:n päätökset sekä muuttaa tai kumota kansalaisjärjestöjen toimintaa rajoittavat lait ja sen sijaan vahvistaa kansalaisjärjestöjen liikkumatilaa ja toimintamahdollisuuksia. Ministerikomitea saa suosituksessa 2194 (2021) kehotuksen implementoida viipymättä asiasta tekemät päätöksensä, käydä säännöllistä vuoropuhelua kansalaisjärjestöjen kanssa sekä vahvistaa Euroopan neuvoston eri toimielinten välistä synergiaa.

Riippumaton oikeuslaitos on keskeinen oikeusvaltioperiaate ja toimivan demokratian perusedellytys. Oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja toimivuutta tarkastellaan jokaisessa monitoroinnin kohteena olevassa maassa. Vuonna 2021 vuorossa olivat Moldova ja Puola. Oikeudellisen komitean raportti *Puolan ja Moldovan tuomareiden riippumattomuus on turvattava* (dok. 15204) hyväksyttiin täysistunnossa tammikuussa 2021. Siinä tuodaan esiin, että Moldovan uusi hallitus ja marraskuussa 2020 valittu presidentti ovat hyväksyneet oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevan strategian. Sen toteutumisessa otetaan huomioon Venetsian toimikunnan ja Euroopan neuvoston korruptionvastaisen toimielimen Grecon suosituksia.

Raportti tuomareiden riippumattomuudesta täydentää Puolan koskevaa tarkastelua, josta vuonna 2020 hyväksyttiin laajempi raportti ja joka johti päätökseen jatkaa Puolan jäsenvelvoitteiden seurantaan. Yleiskokouksen jäsenvelvoitteiden seurantamekanismi nykymuodossaan otettiin käyttöön vasta vuonna 1997, eikä Puola ole koskaan ollut seurannan piirissä. Vuoden 2020 raportissa todettiin, että Puolan lakimuutokset uhkaavat oikeusvaltioperiaatetta ja oikeuslaitoksen riippumattomuutta. Yleiskokous päätti tästä syystä asettaa Puolan monitoroinnin kohteeksi. Kertomusvuoden raportissa tarkastellaan vuonna 2020 tehtyjä muutoksia Puolan oikeuslaitosta koskeviin lakeihin. Niitä olivat laki tuomareiden ja syyttäjien kansallisesta oppilaitoksesta, laki yleisten tuomioistuinten organisaatiosta, laki kansallisesta tuomarineuvostosta ja yleisten tuomioistuinten organisaatiosta sekä laki korkeimmasta oikeudesta. Yleiskokous toteaa lakimuutoksien rikkovan vallan kolmijaon periaatetta ja vaarantavan oikeuslaitoksen riippumattomuutta. Uudistukset johtivat perustuslailliseen kriisiin.

Päätöslauselmassa 2359 (2021) yleiskokous kehottaa Puolan ja Moldovan viranomaisia vaalimaan oikeusvaltiota ja toimimaan oikeuslaitoksen riippumattomuuden varmistamiseksi. Yleiskokous tuomitsee Puolan tuomareihin ja oikeusjärjestelmään kohdistetun pelottelukampanjan ja nostaa esiin vahvan huolensa maan korkeimpien oikeusasteiden tilanteesta. Puola saa kehotuksen jättää soveltamatta vuonna 2019 voimaan tullutta tuomareita koskevaa lakia, sillä se asettaa kyseenalaiseksi tuomareiden nimityksiin liittyvät prosessit. Myös muut oikeusvaltioperiaatetta ja oikeuslaitoksen riippumattomuutta heikentävät lait olisi kumottava Venetsian toimikunnan suosituksen mukaisesti. Moldovan oikeusjärjestelmän uudistus on pitkäaikainen haaste, joka on kaatunut poliittisen tahdon puutteeseen. Moldovan nykyhallinnolla on kuitenkin vahva tahtotila muutokseen. Yleiskokous kehottaa keskittymään oikeuslaitoksen ja perustuslain uudistuksiin. Lisäksi Moldovan pitäisi kiinnittää huomiota tuomareiden arvioimiseen ja laadunvalvontaan. Puolan valtuuskunnan puheenjohtaja Arkadius Mularczyk (EC, Puola) jätti eriävän mielipiteensä raporttiin.

Yleiskokous on useissa aikaisemmissa raporteissa ja yhteyksissä tuonut esille korruption haitalliset vaikutukset yhteiskunnan kaikilla toimialoilla. Tuoreessa marraskuussa hyväksytyssä raportissa *Korruption torjunta – yleiset periaatteet poliittisesta vastuusta* (dok. 15403) toistetaan, että korruption, rahanpesun ja

veronkierron torjunta ja ennaltaehkäisy ovat kaikkien jäsenmaiden velvollisuus. Sen seurauksena politiikoilla on vastuu ylläpitää kansalaisten luottamusta viranomaisiin. Kaikki epäilykset ja väitteet väärinkäytöstä tai laiminlyönneistä on tutkittava. Raportissa analysoidaan tuoreimmat esimerkit laajoista kansainvälisistä korruptiotapauksista ja mainitaan Euroopan neuvoston keskeisimmät sopimukset ja suositukset. Päätöslauselma 2406 (2021) sisältää toimenpide-ehdotuksia, jotka on suunnattu hallituksille, parlamentille ja poliittisille puolueille. Yleiskokous kehottaa Grecoa ja rahanpesun vastaisia toimenpiteitä arvioivaa työryhmää Moneyvalia laatimaan esimerkkejä jäsenmaiden hyvistä käytännöistä, joissa poliitikkoja tai virkamiehiä epäillään julkisen luottamuksen rikkomisesta.

Rahanpesu on yksi korruption muoto. Rahanpesu on usein luonteeltaan kansainvälistä, joten sen torjunta vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Raportissa *Kiireellinen tarve vahvistaa rahanpesun selvittelykeskuksia – tarvitaan parempia työkaluja laittoman omaisuuden takavarikoimiseksi* (dok. 15192) todetaan, että lähtökohtana kansainväliselle yhteistyölle on kansallisten selvittelykeskusten toiminta. Niiden tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen sekä tarvittaessa saattaa tapaukset tutkintaan. Rahanpesun selvittelykeskusten tehtävät säädetään kansallisesti, mutta usein ne toimivat puskureina yksityisten toimijoiden ja lainvalvojan välillä. Ne analysoivat yritysten rahaliikennettä ja raportoivat epäselvyyksistä ja epäilyttävistä toimenpiteistä. Toimintaa ohjaa Euroopan neuvoston yleissopimuksen (nk. Varsovan sopimus, ETS nro 196) lisäpöytäkirja, joka koskee EN:n terrorismin ennaltaehkäisyä. Selvittelykeskusten raportointi on lisääntynyt viime vuosina, mutta laittoman omaisuuden takavarikointi on ollut vähäistä. Yleiskokous peräänkuuluttaa päätöslauselmassa 2365 (2021) rahanpesun selvittelykeskusten aseman vahvistamista. Nämä laitokset vastaavat yhä monimutkaisempiin haasteisiin, mikä edellyttää niiden riippumattomuuden vahvistamista. Lisäksi niiden henkilöstöresursseja on lisättävä, IT-työkaluja päivitettävä ja asiantuntijoita koulutettava. Selvittelykeskuksilla pitää olla valtuudet pysäyttää epäilyttävät transaktiot määräaikaaisesti ja toimia läheisessä yhteistyössä lainvalvontaviranomaisten kanssa. Lisäksi tarvitaan toimivaa vuoropuhelua yksityisten toimijoiden kanssa. Ministerikomitealle osoitetussa suosituksessa 2195 (2021) kehoitetaan vahvistamaan Moneyvalin, Grecon ja Varsovan sopimuksen osapuolten konferenssin rooleja ja lisäämään yhteistyötä EU:n kanssa.

Euroopan neuvoston korruptionvastaisen toimielimen Grecon mandaattiin kuuluu myös jäsenmaiden puolerahoituksen tarkastelu. Greco on laatinut yleiset suositukset aiheesta. Raportissa *Puolueiden ja vaalikampanjojen ulkopuolisia rahoittajia koskeva avoimuus ja sääntely* (dok. 15302) varoitetaan siitä, että demokraattinen päätöksenteko on uhattuna, kun valtion ulkopuolisten valtiollisten tai valtionkaltaisten toimijoiden rahalliset tuet lisääntyvät. Raportissa todetaan, että tällaiset tuet voidaan nähdä pyrkimyksenä vaikuttaa poliittisiin prosesseihin. Päätöslauselmassa 2390 (2021) yleiskokous tuomitsee jäsenmaiden ja ulkopuolisten valtioiden pyrkimykset vaikuttaa demokraattisiin päätöksentekoprosesseihin muissa maissa tukemalla tiettyjä puolueita tai vaalikampanjoita. Ongelmaan puuttuvan sääntelyn ei kuitenkaan tulisi vaikuttaa maan sisäiseen vuoropuheluun tai estää kansalaisjärjestöjen toimintaa. On varmistettava, että maiden säännöt sopivat yhteen ihmisoikeusveloitteiden kanssa. Päätöslauselmassa listataan mahdollisia lainsäädännöllisiä porsaanreikiä, joita saatetaan hyödyntää lakien kiertämiseksi. Näitä tulisi tukkia laajentamalla lakien sisältöä ja soveltuvuutta. Suosituksessa 2208 (2021) kehoitetaan ministerikomiteaa panostamaan tähän ongelmaan ja Grecoa harkitsemaan aiheeseen perehtymistä seuraavalla arviointikierroksellaan.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta laaditun Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus, ETS nro 210) tavoitteena on ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, suojella väkivallan uhreja sekä saattaa väkivallan tekijät edesvastuuseen. Yleissopimusta sovelletaan kaikkiin väkivallan muotoihin, perheväkivalta mukaan lukien. Kunniaan liittyvä väkivalta on sukupuolistuneen väkivallan muoto, jolla pyritään suojaamaan tai palauttamaan perheen, suvun tai muun yhteisön kunniaan ja mainetta. Istanbulin sopimuksessa kehoitetaan osapuolia tehostamaan myös

kunniaan liittyvän väkivallan torjumista. Raportissa *Kunnarikosten torjunnan tehostaminen* (dok. 15347) yleiskokous analysoi kunnarikosten ilmenemismuotoja. Raportissa kerrotaan myös EN:n GREVIO-työryhmän ja YK:n toimista ja annetaan esimerkkejä jäsenmaiden tilanteesta. Päätöslauselma 2395 (2021) sisältää ehdotuksia torjunnan tehostamiseksi. Ne liittyvät muun muassa lainsäädännön kehittämiseen sekä käsitteen ”kunnia” käyttämiseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä LHBTI-henkilöihin kohdistuvan väkivallan torjuntaan. Uhrien suojeluun ja auttamiseen on panostettava muun muassa tarjoamalla puhelinneuvontaa, varmistamalla suojakotien riittävyys sekä lisäämällä koulutus- ja valistustyötä. Ennalta ehkäisevää työtä olisi lisättävä lanseeraamalla tiedotuskampanjoita ja valistamalla tasa-arvosta. Parlamentteja kehoitetaan järjestämään säännöllisin välein keskusteluja, jotka koskevat Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa.

Euroopan neuvoston sopimussarjassa oli vuoden 2021 lopulla 225 yleissopimusta. Yleiskokous seuraa Euroopan ihmisoikeussopimuksen lisäksi useiden muiden keskeisten ihmisoikeussopimusten noudattamista. Raportti *Kansallisten vähemmistöjen varjeleminen Euroopassa* (dok. 15231) liittyy keskeisesti Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen seurantaan. Vähemmistöjen oikeudet ovat heikentyneet nykyisessä ilmapiiirissä ja pandemian seurauksena. Eri maissa on erilaiset kansallisia vähemmistöjä koskevat käytännöt, vaikka yli 20 vuotta voimassa ollut puiteyleissopimus määrittelee raamit vähemmistöjen oikeuksille. Sopimuksen suurimpia ongelmia on se, että siitä puuttuvat selkeät velvoitteet. Kansallismielisyyden vahvistumisen myötä vähemmistöjen tila on kaventunut ja vähemmistöryhmät nähdään yhä useammin turvallisuusriskeinä. Myös vähemmistökielten asema, median muuttunut rooli ja kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat rajoitukset uhkaavat vähemmistöjen oikeuksia. Yleiskokous katsoo päätöslauselmassaan 2368 (2021), että vähemmistöjen suojeluksi laadittu puiteyleissopimus on edellytys vakauden, demokraattisen jatkuvuuden ja rauhan varmistamiselle Euroopassa. Siksi yleiskokous kehottaa sopimuksen osapuolia varmistamaan, että sopimusta sovelletaan tehokkaasti ja se sisällytetään kansalliseen lainsäädäntöön. Osapuolia kehoitetaan lisäksi poistamaan mahdolliset varaumansa sopimukseen. Samalla tulisi edistää yhdenvertaisuutta ja yhteiskunnan monimuotoisuutta, vahvistaa vuoropuhelua ja torjua vihapuhetta. Jäsenmaita kehoitetaan ratifioimaan ihmisoikeussopimuksen alaisuuteen laadittu vähemmistöoikeuksia koskeva 12. lisäpöytäkirja. Lisäksi yleiskokous kehottaa suosituksessa 2198 (2021) ministerikomiteaa pohtimaan tapoja, joilla voisi vahvistaa puiteyleissopimuksen valvontaelimen toimintamahdollisuuksia.

Euroopan neuvoston kattavaa sopimussarjaa on täydennetty Euroopan verkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjalla. Marraskuussa 2021 vietettiin Euroopan tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen (ETS nro 185) 20-vuotismarkkipäivää. Sopimuksen on tähän mennessä ratifioinut 66 valtiota (ml. Suomi vuonna 2007). Vakiintuneen käytännön mukaisesti yleiskokoukselta pyydettiin lausunto yleissopimuksen toisesta lisäpöytäkirjaluonnoksesta. Lisäpöytäkirjan tarkoituksena on tarjota tehokkaampia välineitä kyberrikollisuuden tutkimiseksi ja uhrien oikeusturvan vahvistamiseksi. Luonnos lisäpöytäkirjaksi keskittyy oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien toteutumiseen osapuolten rikosoikeusjärjestelmissä. Raportissa (dok. 15316) analysoidaan luonnoksen sisältöä sekä siitä esitettyjä huomioita ja muutosehdotuksia. Yleiskokouksen lausunnossa 299 (2021) esitetään täsmennyksiä muun muassa yksityisyyden suojaan liittyviin kohtiin. Lisäksi rikosten tekijät on saatettava paremmin vastuuseen teoistaan. Koska eri maiden oikeusjärjestelmät ovat hyvin erilaisia, yleissopimuksessa ja sen pöytäkirjoissa voidaan asettaa ainoastaan suojelun vähimmäisvaatimukset, jotka kaikkien valtioiden on pantava täytäntöön. Yleisenä tavoitteena on tehostaa kansainvälistä yhteistyötä kyberrikollisuuden torjunnassa. EU:n perusoikeusvirasto on antanut luonnoksesta myönteisen arvion.

5. Ihmisoikeuksien toteutumien

Euroopan ihmisoikeussopimuksen johdannossa todetaan, että ”perusvapauksien säilymisen paras tae on toisaalta toimiva poliittinen demokratia ja toisaalta niiden ihmisoikeuksien laaja ymmärtäminen ja kunnioittaminen, joihin ne vetoavat”. Ihmisoikeudet pitää siis ymmärtää jokaisen yksilön oikeutena tulla kohdelluksi tietyllä tavalla valtion toimesta, mutta myös jokaisen yksilön velvollisuutena kunnioittaa toisen yksilön ihmisoikeuksia. Tämä oikeuksien ja velvollisuuksien välinen suhde sekä ihmisoikeuksien tietynlainen kollektiivisuus ovat osin unohtuneet nykyisessä yksilökeskeisessä yhteiskuntakeskustelussa.

Ihmisoikeudet ovat olleet vastatulessa viimeisten vuosien aikana. Pandemiatilanne on tehnyt näkyväksi sen, että kansalaisten tietämys ihmisoikeuksista on osin puutteellista. Tämä on lisännyt vastakkainasettelua, kansalaisia jakavaa syvää polarisaatiota ja vaihtoehtoisten totuuksien etsimistä ja esittämistä. Pelko on omiaan vahvistamaan tahtoa pitää kiinni vanhasta ja tutusta, mikä vaikeuttaa uusiin haasteisiin tarttumista ja lisää sisäänpäinkääntyneisyyttä. Ihmisoikeudet ovat samat kaikille. Heikentämällä muiden ihmisoikeuksia heikentää myös omiaan.

5.1 Koronapandemian vaikutukset ihmisoikeuksiin

Koronapandemian vaikutukset ihmisoikeuksiin olivat yleiskokouksen agendan kärjessä myös kertomusvuonna, sillä pandemian pitkittyessä myös sen erilaiset lyhyt- ja pitkäaikaiset seuraukset voimistuivat. Keskustelu koronarokotteista ja koronatodistuksista ja niihin liittyvistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä lisääntyi vuoden aikana. Varsinkin niihin liittyvä vastakkainasettelu vahvistui Samalla pandemian vaikutukset lapsiin, talouteen, koulutukseen ja kulttuuriin tulivat yhä näkyvimmiä. Euroopan neuvosto ja yleiskokous ovat pitkin vuotta korostaneet, että ihmisoikeusvelvoitteita noudattavat ja lakiin perustuvat, määräaikaisten pandemian torjuntatoimet ovat oikeutettuja terveyskriisin hallinnassa.

Maaliskuussa pysyvän komitean yhteydessä järjestetyssä covid-19-ajankohtaiskeskustelussa todettiin, että yleiskokouksen vuonna 2020 hyväksymät koronapandemiaa koskevat päätöslauselmat ovat edelleen voimassa ja relevantteja. Etenkin parlamenttien valvova rooli on noussut keskiöön tilanteissa, joissa joudutaan kajoamaan ihmisten perusoikeuksiin ja vapauksiin. Samalla esitettiin huoli siitä, että moni maa on tehnyt ylilyöntejä koronatilanteessa, esimerkiksi rajoittamalla sananvapautta. Lisäksi muistutettiin siitä, että kaikkien rajoitusten pitäisi olla määräaikaista. Moni mainitsi perheväkivallan lisääntymisen sekä eriarvoistumisen pandemian esiin nostamina haasteina. Myös rokotukset puhuttivat. Keskustelussa todettiin, että globaali ongelma edellyttää globaaleja ratkaisuja. Rokotenaationalismiin ei ole varaa.

Näitä teemoja käsitellään myös tammikuun istunnossa hyväksytyssä raportissa *Covid-19-rokotteet: eettisiä, oikeudellisia ja käytännöllisiä pohdintoja* (dok. 15212). Sen mukaan positiivista haasteellisessa pandemiatilanteessa on se, että jäsenmaat ovat saaneet sysäyksen kehittää terveydenhuoltojärjestelmiään. On myös hienoa, että turvallisia, laadukkaita ja tehokkaita koronavirusrokotteita on onnistuttu kehittämään nopealla aikataululla. Rokotteiden jakelussa pitää kuitenkin ottaa huomioon oikeudenmukaisuus, tehokkuus ja joustavuus. Näin varmistetaan, että pandemia saadaan pysäytettyä maailmanlaajuisesti. Rokotteiden varastointi ja ”panttaaminen” saattavat johtaa tilanteisiin, joissa erilaiset mutaatiot pääsevät leviämään, eikä rokote ole enää toimiva. Rokotteista pitää tiedottaa avoimesti, rehellisesti ja reaaliaikaisesti, jotta väärin uskomuksiin perustuva rokotevastaisuus ei lisäänty. Päätöslauselmassa 2361 (2021) todetaan, että koronarokotetta pitäisi käsitellä julkisena hyödykkeenä. Kaikilla ja kaikkialla täytyisi olla mahdollisuus saada rokote. Rokotteiden kehittäjät ovat toimineet ripeästi ja tehokkaasti. Jäsenmailla ja EU:lla on velvollisuus valvoa, että rokotekehitys täyttää laadun, turvallisuuden ja tehokkuuden vaatimukset. Rokotteisiin liittyvän valvonnan pitää olla täysin riippumatonta ja vailla poliittista painostusta. Virus voidaan kukistaa

globaalisti vain, jos rokotteita jaetaan samanaikaisesti laajalti ympäri maailman. Rokotemyönteisyyttä tuetaan valistuskampanjoilla, selkeällä tiedottamisella ja avoimuudella. Lasten rokottamisessa on noudatettava kaikkia mainittuja ehtoja ja varmistettava lapsen edun toteutuminen.

Salakavalasti leviävä koronavirus on johtanut laajoihin liikkumisen ja yksityisyyden rajoituksiin. Pandemian torjunta ja samanaikainen yhteiskuntien avaaminen edellyttävät, että viranomaiset huolehtivat ihmisoikeuksien toteutumisesta. Raportissa *Covid-todistukset: perusoikeuksien suojeleminen ja oikeudelliset seuraamukset* (dok. 15309) todetaan, että uusin haaste koskee koronatodistuksia. Niitä tarvitaan osoittamaan, että henkilö on saanut rokotukset, sairastanut koronan tai saanut negatiivisen tuloksen koronatestistä. Todistukset ovat kuitenkin ongelmallisia perusoikeuksien näkökulmasta, eikä ongelmiin ole helppoja ratkaisuja. Jäsenmaat päättävät todistuksista itse. Todistusten pitää kuitenkin olla linjassa ihmisoikeussitoumusten kanssa. Sen vuoksi todistusten ja niiden käytön pitää perustua selkeään, aukottomaan ja täsmälliseen oikeudelliseen pohjaan. Mahdolliseen väärinkäyttöön ja tahattomiin seurauksiin pitää varautua, ja niitä vastaan on kehitettävä riittävät oikeudelliset ja institutionaaliset suojatoimenpiteet. Päätöslauselman 2383 (2021) mukaan rajoituksista vapauttavia koronatodistusjärjestelmiä voisi ottaa käyttöön vain, jos ne todistetusti pienentävät viruksen leviämiskä. Rokotusten ja todistusten pitää olla tasapuolisesti kaikkien saatavilla, ja todistuksia pitää toimittaa sekä sähköisesti että paperisena. Koronatodistusjärjestelmien on perustuttava lakiin. Todistusten vääräntämistä on ehkäistävä. Lisäksi on varmistettava, että todistuksista luovutaan, kun niiden käyttö ei ole enää tarkoituksenmukaista.

Yhteiskuntien sulkemiset koronapandemian seurauksena ovat vaikuttaneet myös maiden taloudelliseen toimintaan. Lisäksi se on tuonut näkyväksi yhteiskuntien rakenteelliset ongelmat. Monet maat ovatkin jakanee hätätukipaketteja yrityksille ja huono-osaisille, mutta samalla ne ovat joutuneet ottamaan lisää lainaa. *Koronapandemian aiheuttaman sosioekonomisen kriisin selvittäminen* -raportin (dok. 15310) mukaan elpyminen on mahdollista nopeastikin, mutta valtioiden tuet pitää suunnata tasapuolisesti sekä tavalla, joka tervehdyytää taloutta. Jäsenvaltioita kehoitetaan noudattamaan Euroopan sosiaalisen peruskirjan säännöksiä kestävämmän elvytyksen saavuttamiseksi. Päätöslauselmassa 2384 (2021) huomautetaan, että pandemian aiheuttama sosioekonominen kriisi antaa valtioille mahdollisuuden kehittää talousmallejaan uuteen suuntaan. Lisäksi pandemia on osoittanut globaalin solidaarisuuden tarvetta etenkin rokotepolitiikassa. Yritystukiin voisi sisällyttää ehtoja, jotka tukevat tasa-arvoa ja sosiaalisia oikeuksia. Samalla julkisia investointiohjelmia voisi hyödyntää yhteiskunnallisten tukitoimintojen vahvistamiseksi ja julkisia varoja pitäisi vakauttaa erilaisilla toimenpiteillä, joilla vahvistetaan avoimuutta ja tehokkuutta. Suosituksen 2205 (2021) mukaan ministerikomitean olisi hyvä pohtia, voisiko sosiaaliseen peruskirjaan lisätä uusia oikeuksia, ja kehottaa kaikkia jäsenmaita ratifioimaan Torinon lisäpöytäkirja.

Lapset eivät kuulu koronaviruksen riskiryhmiin, mutta he ovat kärsineet suuresti koronapandemian vaikutuksista, muistutetaan raportissa *Koronapandemian vaikutukset lasten oikeuksien toteutumiselle* (dok. 15311). Koulujen, päiväkotien ja harrastuksien sulkemiset, sosiaalisten kontaktien ja liikkumisen rajoitukset, perheväkivallan lisääntyminen, talousvaikeudet ja yleinen pelko ja epävarmuus ovat vaikuttaneet lasten mielenterveyteen. Ilman riittäviä toimenpiteitä nämä ongelmat saattavat vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Lasten oikeuksien turvaamiseksi pitää tarjota sosiaalista ja taloudellista tukea vanhemmille ja hoitajille. Samalla täytyy varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen ja puuttua yhteiskuntien rakenteelliseen epätasa-arvoon. Myös lapsille on annettava mahdollisuus vaikuttaa heitä ja yhteiskuntaa koskeviin päätöksiin. Päätöslauselmassa 2384 (2021) jäsenmaita kehoitetaan puuttumaan viipymättä lasten oikeuksien heikennyksiin, jotka aiheutuneet pandemiasta. Tämä edellyttää minimipalkkatason nostoa, sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluiden riittävää resursointia sekä erityisiä toimenpiteitä haavoittuvassa asemassa oleville ja huono-osaisille lapsille ja perheille. Hätä- ja poikkeustilaprosesseissa ja elpymissuunnitelmissa pitää tehdä lapsivaikutusten arviointi. Samalla on tuettava myös lasten hyvinvointia maailmanlaajuisesti esimerkiksi kehitysyhteistyön kautta. Suosituksessa 2206 (2021) esitetään, että ministerikomitean täytyisi pohtia

mahdollisia seurantatoimenpiteitä ja kehittää sosiaalista peruskirjajärjestelmää niin, että lasten oikeudet otetaan paremmin huomioon.

Koronavirus ja sen jälkioireiden kroonistuminen ovat hyvä syy lähteä kehittämään uusia toimintamuotoja kroonisesti sairaiden hoitamiseen. Kroonisilla ja pitkittyneillä sairauksilla tarkoitetaan ei-tarttuvia sairauksia, joiden hoito on pitkäkestoista ja kallista. Tällaisia sairauksia ovat esimerkiksi diabetes, Crohnin tauti, endometriooosi, borreliooosi, syövän jälkivaiheet ja psyykkiset sairaudet. Koska nämä sairaudet saattavat rajoittaa merkittävästi niistä kärsivien hyvinvointia, ne lasketaan *Kroonisesta ja pitkittyneestä sairaudesta kärsiviin kohdistuva syrjintä* -raportin (dok. 15208) mukaan YK:n vammaissopimuksen alaisuuteen. Pitkittyneet sairaudet vaivaavat kolmasosaa eurooppalaisista. Jäsenmaat jakautuvat niihin, jotka käsittelevät kroonisia sairauksia terveysnäkökulmasta, ja niihin, jotka käsittelevät niitä sosiaalisesta näkökulmasta. Terveystieteiden tutkimusjärjestelmän täytyisi käsitellä potilasta kokonaisuutena, tarjota joustavia ratkaisuja ja ottaa huomioon myös muut kuin puhtaasti lääkinälliset tarpeet. Päätöslauselmassa 2373 (2021) kaikkia Euroopan maita kehoitetaan liittymään YK:n vammaisyleissopimukseen. Kroonisten sairauksien hoitaminen edellyttää holistista lähtökohtaa, mikä sisältää säännöllisen seurannan ja moniammatillisen tuen. Jäsenmaiden olisi poistettava kaikki esteet, jotka viivästyttävät diagnostiikkaa, hoitoa, ennaltaehkäisyä ja psykologista tukea. Terveystieteiden tutkimusjärjestelmän saatavuus olisi taattava kaikille. Kroonisten sairauksien pitkäaikaisten vaikutusten tutkimusta olisi lisättävä, etenkin nyt, kun myös koronavirus on osoittautunut aiheuttavan osalle pitkittyneitä oireita. Parlamenttien pitää varmistaa, että lainsäädäntö on vammaissopimuksen mukaista ja että hoidolle osoitetaan riittävästi resursseja.

Raportissa *Covid-19-pandemian vaikutus koulutukseen ja kulttuuriin* (dok. 15397) todetaan, että koulutuksen ja kulttuurin rooli demokraattisen yhteiskunnan ylläpitämisessä ja kehittämisessä on kiistaton. Näihin aloihin kohdistuneet pandemiarajoitukset ovat siksi vaikuttaneet suuresti ihmisten yksilölliseen ja kollektiiviseen hyvinvointiin. Sitten koulutuksen rajoituksia on höllätty, mutta kulttuurielämän rajoitusten ja niistä syntyneen rahapulan myötä palveluita on jouduttu karsimaan. Päätöslauselmassa 2411 (2021) jäsenmaita kehoitetaan miettimään hätätoimenpiteiden pitkäaikaisvaikutuksia ja sisällyttämään koulutus ja kulttuuri osaksi elpymissuunnitelmia. Sellaiset panostukset voivat vaikuttaa myönteisesti myös innovaatiopolitiikkaan ja talouteen. Kaikkien oikeus kulttuurielämään tulee taata varmistamalla kulttuurin rahoitus ja resursointi, tukemalla artistien mahdollisuuksia kehittyä ja parantamalla kulttuurialan työoloja. Koulutukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Jäsenmaiden pitää panostaa sen laatuun, yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. EU saa kiitosta siitä, että kulttuuri ja koulutus on nostettu prioriteeteiksi, kun jaetaan tukia EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen kautta. Suosituksessa 2217 (2021) yleiskokous kehottaa ministerikomiteaa pohtimaan oikeudellista instrumenttia koskien syrjimättömyyttä koulutusta, jossa etä- ja hybridiopiskelu otetaan huomioon. Lisäksi tulisi saattaa loppuun koulutuksen kehittämiseen liittyvät projektit ja pohtia kulttuurin ja koulutuksen välisiä yhteistyö- ja opiskeluvaihtomahdollisuuksista.

5.2 Sananvapaus

Sananvapauden rajoja on kautta aikojen koeteltu. Digitalisaation myötä sananvapauden liittyvät haasteet ovat tulleet entistä selkeämmin näkyviksi. Samanaikaisesti ihmisoikeustoimijat ja tuomioistuimet ympäri Euroopan ovat pyrkineet määrittelemään sananvapauden rajat. Yleiskokous on korostanut, että myös poliittisen mielipiteen ilmaiseminen kuuluu sananvapauden piiriin, kunhan sillä ei loukata ihmisoikeuksia tai yllytetä väkivaltaan. Sananvapauden rajoitukset ovat lisääntyneet koronapandemian aikana. Koronavirukseen, rokotteisiin ja rokotepasseihin liittyvä disinformaatio on saanut jalansijaa, mikä on johtanut moniin haasteisiin yhteiskunnissa.

Kertomusvuonna yleiskokouksessa käytiin ajankohtaiskeskustelu big tech -yritysten vaikutuksesta sananvapauteen. Sen yhteydessä muistutettiin, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen sananvapautta käsittelevä 10. artikla erottaa demokratian diktatuurista. Väkivaltaan yllyttäminen ei ole sallittua, mutta myös

epämukavia asioita pitää pystyä sanomaan. Big tech-yrityksillä, kuten Facebookilla, Googlella ja Amazonilla, on yhä suurempi rooli yhteiskunnassamme, mutta ilman valtioille kuuluvaa vastuuta. Näiden yritysten vuotuiset tulot voivat olla suuremmat kuin kokonaisen valtion BKT. Keskustelussa korostettiin, että yrityksen tehtävä on tehdä voittoa ja näitä isoja yrityksiä on jo pitkään syytetty disinformaation ja valeuutisten levittämisestä. Monien puhujien mielestä oli kuitenkin liioiteltua, että USA:n entisen presidentin Donald Trumpin Twitter-tili poistettiin Capitolin valtauksen vuoksi. Heidän mukaansa se osoittaa, että suuret media-yhtiöt yrittävät vaikuttaa demokratiaan huolestuttavalla tavalla. Ongelmaa pidettiin moniulotteisena. Lisäksi peräänkuulutettiin lisää keskustelua sananvapauden rajoista ja sosiaalisen median roolista yhteiskunnassa.

Sananvapauteen kuuluu se, että kaikilla on yhtäläinen oikeus lausua mielipiteensä ja tehdä ehdotuksia lainsäädännön ja perustuslain muuttamiseksi. Ne ovat tärkeä osa parlamentarismia. Demokratia edellyttää, että poliitikoilla on laaja sananvapaus. Joissakin maissa, kuten Turkissa ja Espanjassa, politiikkoja on kuitenkin yhä useammin asetettu syytteeseen sanomisistaan. Raportissa *Tulisiko poliitikkoja asettaa syytteeseen mandaattinsa puitteissa tehdyistä lausunnoista?* (dok. 15307) tarkastellaan EN:n sananvapautta koskevia säädöksiä, EIT:n oikeuskäytäntöä ja Venetsian toimikunnan lausuntoja ja kuvataan esimerkkejä tapauksista, joissa poliitikkoja on syytetty Turkissa ja Espanjassa. Turkissa syytteet koskevat 14:ää kansankongressin jäsentä. Espanjassa syytteitä on nostettu osallisuudesta Katalonian itsenäisyyttä koskevan kansanäänestyksen järjestämiseen vuonna 2017. Raporttiin on liitetty eräiden turkkilaisten ja espanjalaisten edustajien eriävät mielipiteet. Päätöslauselmassa 2381 (2021) jäsenmaita kehoitetaan tarkistamaan sananvapauteen liittyvät rikosoikeudelliset säädöksensä ja niiden soveltaminen, jotta maat eivät langettaisi suhteettomia rangaistuksia. Turkin pitää vapauttaa välittömästi oppositiojohtaja Selahattin Demirtaş, ryhtyä toimenpiteisiin oikeuslaitoksen riippumattomuuden vahvistamiseksi, vahvistaa kansanedustajien parlamentaarista syytesuojaa, lopettaa kurdien vainoaminen sekä tutkia uudelleen poliittisten vankien tapaukset. Espanjan on puolestaan uudistettava kapinaa ja kansankiihotusta koskevat säädökset, harkittava Katalonian itsenäisyyttä koskevan kansanäänestyksen järjestämiseen osallistuneiden katalaanipoliitikkojen armahtamista sekä luovuttava syytteiden nostamisesta kansanäänestystä tukeneita katalaaneja vastaan. Maan viranomaisten tulisi käynnistää vuoropuhelu Katalonian eri poliittisten tahojen kanssa.

Selkeä ja avoin viestintä kansalaisille on demokratian toteutumisen perusehto. *Medianvapaus, kansan luottamus ja kansan oikeus tietää* (dok. 15308) kansalaisten tiedonsaantia analysoidaan niin sanotusta oikeus tietää -näkökulmasta eli tiedon saatavuuden varmistamisen, sananvapauden puolustamisen ja julkiseen päätöksentekoon osallistumisen näkökulmasta. Digitalisaatio on osoittanut, etteivät nämä oikeudet aina toteudu, ja lisäksi on tullut uusia haasteita. Tämä edellyttää toimia valtiotasolla. Euroopan neuvosto on luonut asiasta useita standardeja. Niistä tärkein on tiedon saatavuutta koskeva Tromssan sopimus, joka astui voimaan vuonna 2020. Tiedon avoimuus edellyttää, että tieto julkaistaan proaktiivisesti tai että tiedonsaannille on laadittu asianmukaiset prosessit. Siinä korostuu valmistelun ja päätöksenteon avoimuus. Raportissa korostetaan avoimuutta myös asioissa, jotka koskevat muun muassa algoritmeja, lobbaustoimintaa, medianomistajuuksia, tiedettä ja avointa yritystoimintaa. Parlamentaarikoiden tulisi olla avoimen keskustelun edelläkävijöitä.

Päätöslauselmassa 2382 (2021) jäsenmaita kehoitetaan tunnustamaan, että oikeus tietää on kansalaispoliittinen oikeus saada aktiivisesti tietoa kaikista päätöksentekoon liittyvistä asiakohdista. Tämä tukee demokraattista osallistumista ja varmistaa, että julkisten toimijoiden vastuuvollisuus toteutuu. Lisäksi asiaan liittyvät kansainväliset sopimukset pitää ratifioida ja tiedon saatavuutta koskevia lakeja pitää laajentaa niin, että ne koskevat myös yksityisiä toimijoita, jotka hoitavat julkisia tehtäviä. Parlamentaarikoilla on laajennettu oikeus tietää. Sen vuoksi on erityisen tärkeää arvioida saatavilla oleva tieto ja saattaa sellaiset asiat julkisuuteen, joilla on laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Suosituksessa 2204 (2021) ministerikomitean ihmisoikeuskomitea saa kehotuksen selvittää, miten oikeus tietää toteutuu jäsenmaissa. Lisäksi sen

pitäisi laatia raportti toimivista tiedon saatavuutta koskevista valvontamalleista. Aiheesta pitäisi laatia myös uusia ei-sitovia ohjeistuksia ja työkaluja.

5.3 Rasismin ja syrjinnän torjuminen

Syrjintä ja rasismi ovat yhteiskuntien rakenteellisia ongelmia, jotka ovat lisääntyneet ja korostuneet koronapandemian aikana. Koronaviruksen alkuperä on moninkertaistanut aasialaista alkuperää olevien rasis-
mikokemuksia. Etninen profilointi on myös yksi rasismin muoto, jonka kitkemiseksi olisi tehtävä edelleen töitä kaikissa maissa. Kertomusvuonna yleiskokous käsitteli myös afrofobiaa, romanien syrjintää ja Krimin tataareja koskevat raportit.

Etninen profilointi tarkoittaa sitä, että ihmisiä pysäytetään, epäillään, tarkastetaan tai syytetään sen vuoksi, että heillä on tietynlainen ihonväri, he ovat tietynmaalaisia tai he edustavat tiettyä etnisyyttä tai kulttuuria. Raportissa *Etninen profilointi Euroopassa: huolestuttava ilmiö* (dok. 15199) todetaan, että etninen profilointi on todellisuutta monelle ihmisryhmälle. Terrorismin uhka on tehnyt poliisien ja rajatarkastajien työstä hyvin raskasta, mutta siitä huolimatta rajatarkastuksia ja identiteettitarkastuksia tehtäessä viranomaisten pitää toimia johdonmukaisesti ja avoimesti. Pahimmassa tapauksessa etninen profilointi voi vähentää poliisityön tehokkuutta, kun keskitytään kriteereihin, jotka ovat epäolennaisia rikosten selvittämiseksi. Päätöslauselmassa 2364 (2021) yleiskokous kehottaa, että kaikki jäsenmaat tuomitsevat ja kieltävät selkeästi etnisen profiloinnin lainsäädännöllä. Maiden pitäisi vahvistaa rasisminvastaisia toimiaan ja tukea valistuskampanjoita. Poliisiviranomaiset tarvitsevat menettelytapasäännöt rasististen käytäntöjen kitkemiseksi, mutta myös riittävästi resursseja toiminnan kehittämiseksi. Koulutusta ja sisäistä valvontaa on kehitettävä. Parlamentit voisivat keskustella aiheesta ja valvoa, että Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission eli ECRIn suosituksia noudatetaan.

Afrofobia on rasismin muoto, joka kohdistuu afrikkalaista syntyperää oleviin henkilöihin. Raportissa *Afrofobian torjuminen Euroopassa* (dok. 15306) muistutetaan, että kolonialismin ja orjuuden sortavat rakenteet ovat vahvoja juurisyytä afrofobialle. Yhdysvaltojen tapahtumat ovat osoittaneet, että ihonväri on ollut syynä joidenkin poliisien ylimitoitettulle ja joskus jopa kuolemaankin johtaneelle toiminnalle. Samoja ongelmia esiintyy myös Euroopassa. Black Lives Matter -liikkeen myötä asia on saanut runsaasti huomiota, ja kansalaisyhteiskunta haluaa vahvasti puuttua siihen. Raportissa kiitellään EU:n vuosille 2020–2025 laatimaa rasisminvastaista ohjelmaa. Päätöslauselmassa 2389 (2021) yleiskokous kehottaa jäsenmaita tunnustamaan afrofobian rasismin muotona, tunnustamaan kolonialismin ja orjuuden aiheuttamat kielteiset vaikutukset sekä laatimaan kansallisia toimintaohjelmia tämänkaltaisen rasismin torjumiseksi. Kolonialismista pitää opettaa kouluissa, ja koulukirjoissa olevat tummaihoisia koskevat stereotypiat pitää poistaa. Parlamentit voivat toimia esimerkkeinä muun muassa päivittämällä menettelytapasääntöjään ja tukemalla rasisminvastaisia kampanjoita.

Romanit kuuluvat Euroopan syrjityimpiin väestöryhmiin. Yleiskokous on nostanut romanien oikeudet esiin jo useiden vuosikymmenien ajan. Uusimmassa raportissa *Romanien syrjintä asuntomarkkinoilla* (dok. 15393) todetaan, että romaneihin vuosisatoja kohdistuneet viha ja syrjintä ovat johtaneet romanien nykyiseen asumistilanteeseen. He asuvat usein erillään muista sellaisissa oloissa, jotka eivät yllä edes perustasolle. Heitä uhkaavat häädöt, kotien tuhoutumien ja väkivalta. Päättäjien asenteellisuus, piittaamattomuus ja vastahakoisuus ovat syitä siihen, ettei ongelmiin puututa. Päätöslauselmassa 2413 (2021) yleiskokous kehottaa jäsenmaiden viranomaisia kartoittamaan yhdessä paikallisviranomaisten ja romanien kanssa romanien asumiseen liittyviä tarpeita ja puuttumaan ongelmakohtiin. Lainsäädännössä pitäisi hyväksyä myös liikkuvan asumisen muodot ja mahdollistaa pysyvien kotien saatavuus. Samanaikaisesti on varmistettava asumisolojen riittävä taso. Romanien pakkohäädöt pitäisi lopettaa, ja romanien kohteluun ja perusoikeuksien toteutumiseen panostaa. Ministerikomitea saa kiitosta toiminnastaan romanien hyväksi, etenkin vuosille 2020–2025 laaditusta romanistrategiasta. Myös EN:n ja EU:n yhteistyö romaniasioissa on toimivaa.

Jäsenmaita kehoitetaan hyödyntämään EN:n kehityspankin sosiaalisen koheesion mandaattia, esimerkiksi edistämällä asumiseen liittyvien lainojen myöntämistä haavoittuville ihmisryhmille.

Stalinin aikana karkotetut Krimin tataarit alkoivat palata Krimille vasta vuonna 1989. Ukraina tunnusti heidät alkuperäiskansaksi vuonna 2014. *Krimin tataarien tilanne* -raportin (dok. 15305) mukaan Krimin miehityksen aikaan tataarit muodostivat noin 13,4 prosenttia Krimin väestöstä. Miehityksen jälkeen Krimin tataarien tilanne on heikentynyt, ja he ovat raportoineet muun muassa häirinnästä, pelottelusta, vainosta, kidutuksesta, ja väkivallasta. Päätöslauselmassa 2387 (2021) muistutetaan, että miehittäjä, eli Venäjä, on vastuussa alueellaan tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista. Venäjän olisi noudatettava YK:n yleiskokouksen päätöslauselmia Ukrainan alueellisesta koskemattomuudesta ja ihmisoikeuksista sekä kansainvälisen rikosoikeustuomioistuimen ja EIT:n päätöksiä. Venäjän pitäisi lopettaa maansa lakien soveltaminen Krimillä ja soveltaa sen sijaan Ukrainan lakeja, vapauttaa kaikki laittomasti vangitut (poliittiset) vangit ja lopettaa alueen pakollinen asevelvollisuus ja vankien siirrot alueelta. Kaikki ihmisoikeusloukkaukset pitäisi tutkia perusteellisesti. Lisäksi olisi varmistettava, että vankilaolot ovat inhimilliset ja että Krimin tataareja auttavat lakimiehet ja ihmisoikeuspuolustajat pääsevät alueelle. Myös kansainvälisten ja kansallisten valvontaelinten rajoittamaton pääsy Krimille tulisi taata. Monitorointikomiteaa kehoitetaan seuraamaan päätöslauselman suosituksia Venäjän monitoroinnissa.

5.4 Yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat demokraattisen ja ihmisoikeusperustaisen yhteiskunnan kulmakiviä. Jäsenmaiden pitää tarjota kansalaisilleen yhtäläiset mahdollisuudet. Se edellyttää, että kaikkien ääni pitää saada kuuluviin. Laajat osallistumismahdollisuudet edistävät sellaista päätöksentekoa, jossa otetaan huomioon yhteiskunnan kaikki jäsenet taustasta ja asemasta riippumatta. Naiset, lapset ja nuoret ovat olleet yleiskokouksen tarkastelussa kertomusvuonna.

Inka Hopsun laatimassa raportissa *Nuorten roolin vahvistaminen konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisijoina* (dok. 15294) viitataan YK:n turvaneuvoston päätöslauselmaan 2250 (2015) *Nuoret, rauha ja turvallisuus*, joka luo uudenlaisen lähestymistavan nuorten osallistamiseksi rauhan rakentamiseen. Se edellyttää, että nuoret otetaan mukaan päätöksentekoon myös laajemmin, sillä tämän päivän päätöksillä on vaikutuksia pitkälle tulevaisuuteen. Suomi on ainoa maa Euroopassa, joka on laatinut toimintasuunnitelman päätöslauselman 2250 implementoimiseksi. Nuorille rauha tarkoittaa muutakin kuin konfliktin päättymistä. Tutkimusten mukaan nuorille on tärkeää elää avoimissa, demokraattisissa ja tasa-arvoisissa yhteiskunnissa, joissa on aito mahdollisuus vaikuttaa. Päätöslauselmassa 2378 (2021) yleiskokous kehottaa jäsenmaita implementoimaan YK:n päätöslauselman 2250 (2015) ja panostamaan nuorten osallistamiseen kansallisessa ja paikallisessa päätöksenteossa. Nuoret tulisi nähdä korvaamattomina kumppaneina rauhanprosesseissa, sekä konfliktien ehkäisemisessä että laajemmissa haasteissa. Nuorisojärjestöjä pitäisi tukea riittävillä resursseilla ja opetussuunnitelmiin pitäisi lisätä sovittelua, rauhanrakentamista ja ihmisoikeuskasvatusta. Lisäksi historianopetukseen pitäisi panostaa. Nuorille tulisi avata toimivia vaikuttamisen väyliä ja pääsy neuvottelupöytiin. Jäsenmaiden pitäisi yhdessä nuorten kanssa panostaa sellaisten yhteiskuntien rakentamiseen, joissa aito vuoropuhelu on mahdollista ja joissa kaikkien ääni tulee kuulluksi. Kansalliset parlamentit voisivat poistaa vaikuttamismahdollisuuksien esteitä esimerkiksi laskemalla äänestysikää, ottamalla tarpeen mukaan käyttöön kiintiöitä tai nostamalla nuoret korkealle listavaaleissa. Yleiskokous voisi omalta osaltaan tuoda nuorten äänen kuuluviin ja selvittää, mikäli yleiskokous voisi perustaa nuorille erillisen *youth partner* aseman.

Naisten osuus päätöksenteossa on kasvanut viime vuosien aikana, mutta naisten osallistumisen esteiden purkaminen edellyttää jäsenmailta toimenpiteitä. Valmisteltaessa raporttia *Aliedustettujen ryhmien naisten osallistumisen edistäminen poliittisessa ja julkisessa päätöksenteossa* (dok. 15301) raportioija tutustui myös Suomen tilanteeseen. Suomen nuori pääministeri ja naisennemmistöinen hallitus mainitaan raportissa

tärkeinä esimerkkeinä nuorten ja naisten kyvykkyydestä ja heidän nauttimastaan luottamuksesta. Yhteiskunta ja demokratia hyötyvät siitä, että päätöksentekoon osallistuu laaja kirjo edustajia eri taustoista. Päätöslauselmassa 2386 (2021) korostetaan, että tarvitaan monitasoisia toimia, jotta vähemmistöryhmiin kuuluvat naiset voivat osallistua paremmin päätöksentekoon. Yhteiskunnan ja puolueiden tulee antaa tilaa naisten aktivismille. Myös miehillä on tärkeä rooli naisten oikeuksien ja mahdollisuuksien edistämisessä. Jäsenmaita kehoitetaan siksi ratifioimaan Istanbulin sopimus, puuttumaan eriarvoisuutta lisääviin rakenteisiin ja seksismiin sekä panostamaan koulutukseen. Naisten mahdollisuuksia politiikassa voisi lisätä tuemalla erilaisia nais- ja nuorisoverkostoja. Puolueiden pitää aktiivisesti pohtia tapoja, joiden avulla naisten asemaa voidaan vahvistaa. Esimerkiksi kiintiöitä pitäisi harkita.

Eurooppalainen sosiaalinen peruskirja ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittavat valtioita varmistamaan lapsen kehitykselle riittävän suojelun. Raportissa *Lasten paras etu sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista edistävät toimet* (dok. 15405) muistutetaan, että lapsen ensimmäiset elinvuodet voivat olla ratkaisevia lapsen tulevalle kehitykselle. Siksi on tärkeää varmistaa, että molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus joustaa riittävästi työ- ja perhe-elämän välillä. Päätöslauselmassa 2410 (2021) lapsen parasta etua pidetään Euroopan neuvoston yhtenä tärkeimpänä tavoitteena. Tämä pitäisi ottaa huomioon niin työelämä-, perhe-, sosiaali- kuin terveyspolitiikassa. Suosituksessa 2216 (2021) ministerikomiteaa kiitetään valmistelussa olevasta lasten oikeuksien strategiasta, joka koskee vuosia 2022–2027. Suosituksessa pidetään tärkeänä, että strategiassa huomioitaisiin myös varhaislapsuus. Ministerikomitean pitäisi edistää neuvotteluja EU:n kanssa, jotta se liittyisi myös eurooppalaiseen sosiaaliseen peruskirjaan.

Tutkimusten mukaan pornografia vaikuttaa ihmisten näkemyksiin seksuaaliteetistä ja käsityksiin sukupuoli-rooleista. Tämä todetaan raportissa *Pornografiaan liittyvät sukupuoli- ja ihmisoikeusnäkökohdat* (dok. 15406). Seksimin ja sukupuolistereotyyppien torjuminen on ollut sekä yleiskokouksen että ministerikomitean agendalla. Siksi päätöslauselmassa 2412 (2021) jäsenmaita kehoitetaan panostamaan nimenomaan seksuaalikasvatukseen, jonka pitäisi olla nuorten ihmisten ensisijainen tiedonlähde seksistä ja seksuaalisuudesta. Koska pornografisen materiaalin levittäminen on helppoa, jäsenmaiden on varmistettava, että siihen liitetyt ihmiset ovat mukana omasta tahdostaan. Kostopornoon pitää puuttua. Lisäksi on pohdittava, pitäisikö väkivaltainen pornografia kriminalisoida väkivallan ihannoimisena.

Sosioekonomiseen eriarvoisuuteen liittyy vahvasti intersektionaalisia piirteitä. Esimerkiksi etninen tausta, sukupuoli ja vanhempien varallisuus ovat monin tavoin yhteydessä taloudelliseen tilanteeseen, terveydentilaan, asumiseen ja koulutukseen. Raportissa *Sosioekonominen eriarvoisuus Euroopassa: on aika vahvistaa sosiaalisia oikeuksia* (dok. 15365) todetaan, että poliittisten päättäjien olisi nykyistä paremmin otettava huomioon nämä taustatekijät päätöksissä, jotta kaikille annettaisiin samat mahdollisuudet yhteiskunnassa. Päätöslauselmassa 2393 (2021) todetaan, että Euroopan neuvoston työkaluja, erityisesti sosiaalista peruskirjaa, pitäisi hyödyntää ja toimeenpanna nykyistä paremmin. Kaikki jäsenmaat eivät ole ratifioineet uudistettua sosiaalista peruskirjaa (1996), eikä osa maista ole ratifioinut myöskään vuoden 1961 sopimusta.

Yleiskokous toimii OECD:n parlamentaarisena foorumina ja keskustelee järjestön toiminnasta laajennetussa kokoonpanossa joka toinen vuosi. Viime vuosien raportit ovat olleet temaattisia. Uusimmassa raportissa *Valtiontaloudellisen epätasa-arvon torjunta: OECD:n toimet koskien digitalouden verotusta* (dok. 15251) todetaan, että hallituksen kyky kerätä veroja julkisten palvelujen rahoittamiseksi on perustavanlaatuinen osa demokratiaa. Kaikenlainen verovälttely aiheuttaa vakavan uhkan demokratialle. Digitalisaatio ja globalisaatio antavat kuitenkin suuryrityksille mahdollisuuden harjoittaa aggressiivista verosuunnittelua, ja noin 40 prosenttia monikansallisista tuotoista ohjataan veroparatiiseihin. Tilanteessa, jossa suurin osa isojen yritysten tuotoista saadaan virtuaalisilla ja ei-valtiollisilla alustoilla, tarvitaan uudenlaista verotusta koskevaa ajattelutapaa. Päätöslauselmassa 2370 (2021) OECD saa kiitosta työstään verotuksen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ja panostuksesta edistää globaaleja standardeja, joiden mukaan veroja kerätään

verkkokaupassa ja alustataloudessa. Verotusjärjestelmän reformi edellyttää maailmanlaajuisia konsensusta. Jotta globaalit yritysvoitot voidaan verottaa oikeudenmukaisesti, OECD:n jäsenmaiden tulisi edistää BEPS-työtä. Se pyrkii estämään veropohjien rapautumista ja yritysten voittojen kansainvälistä siirtelyä. Lisäksi pitäisi helpottaa verosopimuksia koskevan multilateraalisen työkalun käyttöönottoa ja vahvistaa valtioiden veropohjia. Avoimuutta ja tiedonvaihtoa koskevilla säännöillä sekä pakollisilla julkistamissäännöillä voidaan puuttua vilpillisiin siirtoihin, rakenteisiin ja järjestelmiin.

5.5 Ympäristö, ilmastonmuutos ja ihmisoikeudet

Yleiskokouksen presidentin Rik Daemsin kaudella keskeisenä temaattisena painopisteenä on ollut ympäristö ja ihmisoikeudet. Aihepiiriä käsiteltiin laajasti syyskuun täysistunnossa, jossa hyväksyttiin yhteensä kuusi siihen liittyvää päätöslauselmaa ja neljä suositusta. Oikeus terveelliseen ympäristöön sisältyy useiden Euroopan neuvoston jäsenmaiden perustuslakiin, mutta Euroopan tasolla ei ole ympäristöä ihmisoikeutena käsittelevää sopimusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on jo käsitellyt useissa ratkaisuisaan ympäristön yhteyttä ihmisoikeuksiin. Niin kutsutun elävä instrumentti -doktriinin mukaisesti EIT:n tulkintakäytännöt mukautuvat näin toimintaympäristön muutoksiin.

Raportissa *Oikeus terveelliseen ympäristöön: tarve vahvistaa Euroopan neuvoston toimintaa* (dok. 15367) todetaan, että oikeus turvalliseen, puhtaaseen, terveelliseen ja kestäväan ympäristöön pitäisi lisätä lisäpöytäkirjalla Euroopan ihmisoikeussopimukseen (EIS). Oikeuden tunnustaminen lisäpöytäkirjassa auttaisi uhreja korvausten hakemisessa ja toimisi myös ennalta ehkäisevänä mekanismina. Oikeus pitäisi lisätä lisäpöytäkirjalla myös Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan, jolloin järjestöillä olisi mahdollisuus tehdä kantelu sosiaalisten oikeuksien komitealle ympäristöön liittyvistä sosiaalisten oikeuksien loukkauksista. Päätöslauselmassa 2396 (2021) todetaan, että EIT:n oikeuskäytäntö suojaa oikeutta terveelliseen ympäristöön vain epäsuorasti muiden EIS:een sisältyvien oikeuksien kautta. Suosituksessa 2211 (2021) kehoitetaan lisäämään lisäpöytäkirjoja, ja sen liitteenä on luonnos EIS:n lisäpöytäkirjasta. Suositus sisältää myös päivityksen ministerikomitean suositukseen yritysten ihmisoikeusvastuusta (CM/Rec (2016) 3). Lisäksi siinä esitetään, että uudesta yleissopimuksesta (nk. 5P-sopimus) tehtäisiin soveltuvuustutkimus. Uuden yleissopimuksen on tarkoitus koskea ympäristöön ja teknologiaan liittyviä uhkia ihmisten terveydelle, ihmisarvolle ja elämälle.

Ilmastonmuutoksen torjumiseksi tarvitaan *Osallistuvan demokratian vahvistaminen ilmastonmuutoksen torjumisessa* -raportin (dok. 15351) mukaan enemmän osallistuvan demokratian muotoja, jotta kansalaisilla olisi mahdollisuus olla aidosti mukana ilmastonmuutoksen vastaisten toimien suunnittelussa. Samalla voidaan vahvistaa kansalaisten luottamusta politiikkaa, instituutioita ja asiantuntijoita kohtaan sekä vastaavasti vähentää valeutisten ja salaliittoteorioiden leviämistä. Etenkin nuorten osallistaminen on keskeistä. Päätöslauselman 2397 (2021) mukaan jäsenmaiden pitäisi kehittää erilaisia kansalaiskokousten muotoja. Osallistujille on annettava aito mahdollisuus esittää näkemyksensä, ja ehdotukset on huomioitava päätöksenteossa. Suosituksessa 2212 (2021) ministerikomiteaa kehoitetaan laatimaan raportti osallistuvan demokratian uusista muodoista, jotta hyvät käytännöt voidaan jakaa jäsenvaltioiden kesken. Raportissa on huomioitava erityisesti ympäristöön ja osallistamiseen liittyvät kysymykset. Ministerikomitean toivotaan kehottavan jäsenvaltioita luomaan tehokkaita keinoja kansalaisten – ja erityisesti nuorten – osallistamiseksi. Suosituksessa kehoitetaan lisäksi, että EN harkitsisi Euroopan laajuisen ympäristöä ja Euroopan tulevaisuutta käsittelevän kansalaiskokouksen perustamista EU:n kanssa.

Raportissa *Rikos- ja siviilioikeudelliseen vastuuseen kuuluvat kysymykset ilmastonmuutoksen yhteydessä* (dok. 15362) muistutetaan, että rikosoikeudellista vastuuta koskevat käytännöt vaihtelevat jäsenmaittain, ja niissä on monenlaisia ympäristövahinkojen korvausvastuuta sääteleviä kansallisia lainsäädäntöjä. Monissa maissa useimmat tätä vastuuta koskevat säännökset sisältyvät rikoslakiin ja ne viittaavat yleensä vakaviin ympäristövahinkoihin ja yritysten rikosoikeudelliseen vastuuseen. Päätöslauselmassa 2398 (2021)

todetaan, että säännöksiä ja mekanismeja pitäisi yhtenäistää ja oikeudellista yhteistyötä lisätä maiden välillä, sillä esimerkiksi saasteet eivät noudata valtioiden rajoja. Vain harvojen jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä on erityisiä säännöksiä, jotka koskevat siviilioikeudellista vastuuta ympäristövahingoista. Suosituksen 2213 (2021) mukaan ministerikomitean olisi laadittava viipymättä uusi oikeudellinen instrumentti. Sillä korvattaisiin ympäristönsuojelua rikosoikeudellisin keinoin koskeva yleissopimus (ETS nro 172), jota ei ole ratifioitu. Uudessa instrumentissa olisi käsiteltävä ympäristötilanteen viimeaikaista kehitystä (ml. ilmastonmuutos) ja pyrittävä saattamaan nykyinen yleissopimus ajan tasalle ja parantamaan sitä. Siinä olisi myös yhdistettävä rikos- ja ympäristöoikeuden peruseriaatteet. Lisäksi suosituksen mukaan ministerikomitean olisi tehtävä tutkimus ”ecocide”-käsitteestä, sen sisällyttämisestä kansalliseen lainsäädäntöön ja sen mahdollisesta yleisestä tunnustamisesta.

Ilmastokriisi vahvistaa yhteiskuntien muita kriisejä ja ongelmia. Raportti *Ilmastokriisi ja oikeusvaltio* (dok. 15353) painottaa, että ensimmäiseksi onkin varmistettava, etteivät haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt ole ilmastonmuutoksen ensimmäisiä uhreja ja kärsi epäoikeudenmukaisesti ilmastotoimista. Tämän vuoksi ongelmia on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien kannalta. Euroopan neuvoston on tärkeää työskennellä tiiviissä yhteistyössä EU:n kanssa näissä kysymyksissä. Raportissa ehdotetaan, että EN perustaa parlamenttien välisen ryhmän, jonka tehtävänä olisi monitoroida kansallisia ilmastotoimia. Raportissa painotetaan Green New Deal -sopimusta (GND; suom. *vihreä uusi sopimus*) hyvänä ja innovatiivisena välineenä ilmastokriisin vastaisessa politiikassa. GND:n tavoitteena on sekä puuttua ilmastonmuutokseen että vähentää köyhyyttä ja luoda uusia työpaikkoja. Lisäksi GND vahvistaisi demokratiaa. Päätöslauselman 2399 (2021) mukaan yleiskokous on vakuuttunut siitä, että EN voi auttaa vahvistamaan ilmastonmuutoksen vaatimaa resilienssiä. Tämä onnistuu hyödyntämällä oikeusvaltioperiaatetta, demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Suosituksessa 2214 (2021) ministerikomiteaa kehoitetaan sisällyttämään ympäristönsuojelu uudelleen EN:n hallitustenväliseen toimintaan erityisenä prioriteettina. Yleiskokous suosittelee, että ministerikomitea sisällyttää kestävään kehitykseen ja ilmastokriisiin liittyvät tavoitteet kaikkiin EN:n toimiin ja toimintoihin, myös strategioihin ja toimintasuunnitelmiin. Tämän lisäksi EN:n ympäristövaikutukset paikallisella, kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla olisi jatkossa arvioitava.

Maaailman terveysjärjestö WHO:n tietojen mukaan vuonna 2012 ihmisten kuolemista 23 prosenttia liittyi jollain tavalla epäterveelliseen ympäristöön. Ilmastonmuutos vahvistaa eriarvoisuutta kaikissa maissa, todetaan *Eriarvoisuuden torjuminen liittyen oikeuteen turvalliseen, terveelliseen ja puhtaaseen ympäristöön* -raportissa (dok. 15349). Usein ilmastonmuutoksesta kärsivät eniten ihmiset, joihin kohdistuu myös syrjintää tai jotka kuuluvat köyhimpiin ryhmiin. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat eri vähemmistöt ja alkuperäiskansat, kuten Suomessa saamelaiset, jotka elävät usein tiiviissä yhteydessä ympäristöönsä. Heidän ääntään ei kuitenkaan yleensä kuulla, kun tehdään ympäristöön vaikuttavia päätöksiä. Raportissa nostetaan erityisesti esille myös romanit, sillä romanit elävät usein epäterveellisissä olosuhteissa. Heidät leimataan yleensä ympäristön saastuttajiksi eikä ympäristöongelmista kärsiviksi. Ilmastonmuutos vaikuttaa erityisesti myös naisiin: ilmastonmuutoksesta eniten kärsivissä maissa suurin osa naisista työskentelee maataloudessa, ja toisaalta 70 prosenttia maailman köyhimmistä on naisia. Päätöslauselmassa 2400 (2021) todetaan, että oikeus turvalliseen, puhtaaseen ja terveelliseen ympäristöön jakautuu epätasaisesti alueiden, maiden ja yksilöiden kesken. Myös mahdollisuus saada ympäristöön liittyviä prosessuaalisia oikeuksia (oikeus saada tietoa, oikeus osallistua politiikkaan, päätöksentekoon ja koulutukseen) jakautuu eriarvoisesti. Yleiskokous kehottaa kaikkia jäsenmaita työskentelemään sen varmistamiseksi, että ympäristöoikeudet olisivat todellisuutta kaikille ja että niitä kehitettäisiin yhteistyössä erityisesti niiden ryhmien kanssa, joihin ilmastonmuutos ja sopeutumispolitiikka vaikuttavat eniten.

Raportti *Ilmasto ja muuttoliike* (dok. 15348) painottaa, että ilmastonmuutoksen vuoksi siirtolaisiksi joutuvien ihmisten ihmisoikeuksia pitäisi vahvistaa nykyisestään. Niin kutsutulle ilmastopakolaiselle tai -siirtolaiselle olisi taattava oikeudellinen status. Tätä tukee muun muassa EN:ssä ja YK:n ihmisoikeusneuvostossa käydyt keskustelut siitä, että oikeus terveelliseen ympäristöön on tunnustettava ihmisoikeudeksi. Ilmastonmuutoksen ja siirtolaisuuden välisiä yhteyksiä olisi tutkittava paremmin. Lisäksi olisi kehitettävä esimerkiksi varhaisen varoituksen järjestelmiä. Ihmisiä on suojeltava ja autettava jo siinä tilanteessa, kun he eivät ole vielä joutuneet lähtemään asuinpaikaltaan. Rannikolla asuvat, naiset, lapset, vammaiset henkilöt ja alkuperäiskansaan kuuluvat ovat erityisen haavoittuvia ympäristövaikutuksille. Valtioiden lisäksi yrityksillä on merkittävä rooli sekä ympäristöongelmien aiheuttajina että ratkaisijoina. Päätöslauselman 2401 (2021) mukaan uudet ihmisoikeusinstrumentit ovat välttämättömiä, jotta oikeus turvalliseen, puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön toteutuu ja jotta samalla voidaan suojella siirtolaisia, jotka etsivät itselleen tällaista elinympäristöä. Tämä ”uuden sukupolven” ihmisoikeus olisi sisällytettävä myös kansainväliseen katastrofivalmiuteen liittyviin instrumentteihin, ilmaston sopeuttamisvälineisiin, talouden kehitystrategioihin ja kauppasopimuksiin. Lisäksi sukupuolten tasa-arvon näkökulma on sisällytettävä kaikkien hankkeiden ja ohjelmien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Raportissa *Tutkimuspolitiikka ja ympäristösuojelu* (dok. 15357) todetaan, että jäsenmaiden pitäisi uudistaa tutkimus- ja kehityspolitiikkansa ja keskittyä niissä vihreään talouteen, energiatransitioon ja kiertotalouteen. Uudistusta tarvitaan, jotta hiilineutraalisuustavoite saavutetaan vuoteen 2050 mennessä. Erityisiä tutkimusohjelmia tarvitaan etenkin kierrätykseen ja uusiutuvaan energiaan liittyvistä kysymyksistä. Koronapandemian horjuttamasta taloustilanteesta huolimatta valtioiden olisi lisättävä rahoitusta ilmaston ja ympäristön tutkimukseen, jotta yhteiskuntia voidaan rakentaa kestävästi. Päätöslauselma 2402 (2021) korostaa tutkimuksen ja innovoinnin suurta geostrategista merkitystä vihreän talouden ja erityisesti energiasiirtymän ja kiertotalouden aloilla. On tärkeää, että yhteistyötä tehdään laajemmassa eurooppalaisessa mittakaavassa, esimerkiksi kansainvälisten tutkimusohjelmien kautta. Suosituksen 2215 (2021) mukaan ministerikomitean olisi harkittava sellaisen kehityksen luomista, jonka avulla voitaisiin yhdistää eri maiden ideoita ja tutkimusresursseja kohdennettuihin hankkeisiin. EN:n kehityspankki voisi osallistua näiden tutkimushankkeiden rahoitusmekanismien kehittämiseen. Jäsenvaltioita kannustetaan perustamaan energiasiirtymävaiheessa tarvittavien strategisten resurssien pankki, jotta maiden riippumattomuutta voidaan vahvistaa.

5.6 Siirtolaisuus ja pakolaisuus

Myös siirtolaiset ja pakolaiset ovat kärsineet pandemiatilanteesta. Huoli pakolaisleireillä oleskelevien terveydestä on ollut suuri. Euroopan maiden rajojen sulkemiset ovat vaikeuttaneet mahdollisuuksia anoa turvapaikkaa. Kertomusvuonna eskaloitunut tilanne Afganistanissa ja siirtolaisuustilanne Valko-Venäjän rajalla olivat esillä yleiskokouksen keskusteluissa. Myös ilmastonmuutoksen vuoksi kotiseudultaan muuttamaan joutuvien tilanne ja oikeudet ovat suuri huolenaihe. Kertomusvuonna on myös annettu tunnustusta 70 vuotta täyttäneille YK:n pakolaissopimukselle ja Geneven sopimuksille.

Syyskuun istunnossa käytiin kiireellinen keskustelu Afganistanin tilanteesta. Raportissa *Tilanne Afganistanissa – Seuraukset Euroopalle ja alueelle* (dok. 15381) todetaan, että Taleban-hallinnon alaisuuteen siirtyneen maan tilanne on huolestuttava. Maan humanitaariseen tilanteeseen olisi pystyttävä vastaamaan kansainvälisesti mahdollisimman nopeasti. Päätöslauselmassa 2403 (2021) yleiskokous ilmaisee huolensa maassa tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista ja humanitaarisen oikeuden loukkauksista. Jäsenmaiden on muun muassa jatkettava humanitaarisia evakuinteja Afganistanista ja etsittävä yhdessä keinoja vastata humanitaariseen kriisiin. Afganistanin epävakaa tilanteesta aiheutuva terrorismin uhka on kansainvälisen yhteisön suurimpia haasteita tällä hetkellä. Tilanne edellyttää vahvempaa vuoropuhelua, kumppanuutta ja solidaarisuutta alueen maiden kanssa. Jäsenmaita muistutetaan lisäksi pakolaisten suojelua koskevista velvollisuuksistaan.

Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa on tuhansittain pakolaisia ja siirtolaisia, jotka pyrkivät tai ovat pyrkineet Eurooppaan. Näiden ihmisten humanitaarinen tilanne on erittäin huolestuttava. Raportissa *Humanitaarisia toimia Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa olevien pakolaisten ja siirtolaisten puolesta* (dok. 15284) korostetaan, että Euroopan rajojen sulkeutuessa nämä maat eivät enää ole pelkkiä kauttakulkumaita vaan kohdemaista, joissa harvoin voidaan taata inhimillisiä elinoloja pakolaisille ja maahanmuuttajille. Raportissa tutkitaan Marokon, Algerian, Tunisian, Libyan, Libanonin, Egyptin, Syyrian, Irakin ja Jemenin tilanteita. Päätöslauselmassa 2380 (2021) peräänkuulutetaan toimenpiteitä, joilla voidaan tukea siirtolaisten toimeentuloa ja puuttua rikolliseen toimintaan. Terrorismin uhka alueella on tiedostettava, ja esimerkiksi alueella oleskelevia lapsia olisi palautettava kotimaihinsa. Lisäksi tarvitaan toimivia kotouttamisohjelmia vapaaehtoisille palaajille ja palautetuille. Pitäisi myös varmistaa, että asiaa koskevien maiden parlamentit ovat mukana tässä tärkeässä työssä. Ministerikomiteaa kehoitetaan suosituksessa 2203 (2021) toimimaan yhteistyössä Pohjois-Afrikan maiden kanssa ihmissalakuljetuksen torjumiseksi ja laatimaan kehitysprojekteja Tunisissa ja Rabatissa sijaitsevien Euroopan neuvoston toimistojen kanssa.

Vuodesta 2000 siirtolaisuus on lisääntynyt maailmalla 49 prosenttia, ja noin 3,4 prosenttia maailman väestöstä on siirtolaisia. Tilanteen hallitsemiseksi YK:ssa laadittiin vuonna 2018 ei-sitovat siirtolaisuus- ja pakolaisuusasiakirjat (*Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration*, GCM, ja *Global Compact on Refugees*, GCR), joiden neuvotteluissa parlamentaarikot olivat näkyvässä roolissa. Raportissa *Parlamentaarikoiden rooli YK:n siirtolaisuussopimuksen implementoinnissa* (dok. 15229) todetaan, että GCM:n ja GCR:n tavoitteena on ehkäistä siirtolaisiin kielteisesti vaikuttavia toimenpiteitä. Niiden sijaan olisi panostettava muun muassa oikeudenmukaisiin toimiin ja siirtolaisten sopeutumista tukeviin käytäntöihin sekä ihmissalakuljetuksen torjumiseen. Päätöslauselmassa 2379 (2021) yleiskokous kehottaa jäsenmaita puuttumaan siirtolaisuuden juurisyihin. Jäsenmaiden pitäisi esimerkiksi panostaa kehitysapuun ja lähtömaiden kehittämiseen. Kansainvälistä solidaarisuutta pitäisi vahvistaa ja ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta edistää. Samalla on otettava huomioon koronapandemian aiheuttamat lisähaasteet. Parlamentaarikot voivat vaikuttaa GCM:n ja GCR:n implementointiin tuomalla niiden sisällöt lähemmäksi äänestäjiä ja puuttumalla siirtolaisiin kohdistuvaan vihapuheeseen. Samalla teemaan liittyvät kysymykset pitäisi ottaa huomioon lainsäädäntötyössä ja hallituksen toiminnan parlamentaarisessa valvonnassa. Parlamentaarista diplomatiata olisi hyödynnettävä tavoitteiden edistämiseksi.

Raportissa *Työperäisen maahanmuuton vaikutukset lähtömaahan jätettyihin lapsiin* (dok. 15173) käsitellään tilanteita, joissa lapset jäävät kotimaahan, kun vanhemmat lähtevät töihin ulkomaille. Tapa on varsin yleinen esimerkiksi Romaniassa, Georgiassa, Moldovassa ja Bulgariassa. Suurin taustasy työntekoon ulkomaille on köyhyys, huono työllisyystilanne kotimaassa ja työntekijäpula kohdemaassa. Lapset jäävät usein isovanhempiensa hoitoon, ja vanhemmat lähettävät heille rahaa. Viranomaiset ovat harvoin tietoisia järjestelyistä eivätkä pysty tarjoamaan lapsille sopivia palveluita ja tukea. Tilanne kasvattaa hyväksikäytön riskiä ja voi vaikuttaa kielteisesti näiden lasten yleiseen hyvinvointiin. Raportissa analysoidaan muun muassa sellaisten romanialaisten lasten tilannetta, joiden vanhemmat työskentelevät Italiassa ja ovat jättäneet lapsensa kotiin Romaniaan.

Päätöslauselmassa 2366 (2021) yleiskokous kehottaa, että jäsenmaat puuttuisivat köyhyiden aiheuttamaan siirtolaisuuteen kehittämällä maahanmuuttopolitiikkaansa. Työoloja ja palkkausta pitäisi parantaa ja sosiaali- ja muita palveluja kehittää, jotta työelämä ei olisi liian riippuvainen maahanmuuttajista. Samalla pitäisi parantaa myös lastensuojelua ja tukea sitä, että lapset voivat seurata vanhempiaan, jotka muuttavat toiseen maahan työn vuoksi. Lähtömaahan jäävien lasten suojeluun sekä tuen ja palvelujen saatavuuteen on myös kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota. Lisäksi olisi helpotettava perheenyhdistämistä, huomioitava koronapandemian tuomat haasteet ja noudatettava Euroopan neuvoston sopimuksia. Suosituksessa 2196 (2021) ministerikomiteaa saa kehotuksen varmistaa, että aihe on esillä EN:n eri elimissä. Siirtotyöläisiä koskevan eurooppalaisen sopimuksen (ETS nro 93) on ratifioinut vain 11 jäsenmaata. Paitsi että

jäsenmaita pitäisi kannustaa ratifioimaan sopimus, pitäisi myös tarkastella, mitkä tekijät ovat estäneet ratifioinnin ja onko sopimusta tarpeen päivittää.

Raportissa *Pakolaisuuteen pakotettujen uhrien suojeleminen* (dok. 15219) käsitellään pakolaisuuteen pakottamista (engl. *arbitrary displacement*). Ilmiö ei tarkoita sitä, että olosuhteet olisivat pakottaneet pakolaisuuteen, vaan sitä, että valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija haluaa tietyn ihmisryhmän pois alueeltaan. Pahimmillaan puhutaan eräänlaisesta etnisestä puhdistuksesta, mutta syynä voi olla myös poliittisten vastustajien poistaminen tai maa-alueiden ja/tai luonnonvarojen haaliminen. Päätöslauselmassa 2367 (2021) jäsenmaita muistutetaan velvollisuudestaan noudattaa kansainvälistä oikeutta, joka kieltää pakolaisuuteen pakottamisen rikoksena ihmisyyttä vastaan. Tässä kysymyksessä pitäisi tehdä läheistä yhteistyötä Afrikan unionin ja YK:n kanssa. Jäsenmaiden olisi varmistettava, että syyllisiä rangaistaan, tuettava uhreja ja autettava heitä saamaan oikeutta. Lisäksi olisi varmistettava, että pakolaisuuteen pakottamisen seurauksena saadut (rahalliset) edut takavarikoidaan ja palautetaan uhreille. Tarvittaessa jäsenmaiden tulisi toimia aktiivisesti YK:n turvaneuvoston suuntaan, jotta pakolaisuuteen pakottavat valtiot saataisiin vastuuseen. Suosituksen 2197 (2021) mukaan ministerikomitean olisi hyvä laatia asiasta ohjesäännöt, vahvistaa valtioiden välistä lainvalvontayhteistyötä ja kannustaa jäsenmaita tarjoamaan tukea uhreille.

Raportissa *Tarve eurooppalaiselle diasporia koskevalle politiikalle* (dok. 15250) todetaan, että diasporien vahvistamisesta on hyötyä niin kohde- kuin lähtömaissa. Diasporan jäsenten sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia oikeuksia pitäisi vahvistaa niin, että he voivat olla yhteiskunnan aktiivisia jäseniä. Raportissa tutkitaan hyviä käytäntöjä Espanjasta, Georgiasta, Italiasta, Portugalista ja Turkista. Päätöslauselmassa 2388 (2021) pidetään tärkeänä vahvistaa diasporien edustajien vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnassa yleisesti sekä erityisesti, kun puhutaan diasporia koskevasta päätöksenteosta. Lisäksi todetaan, että diasporien integroiminen yhteiskuntaan olisi varmistettava poliittisella vaikuttamisella, pääsyllä koulutukseen ja työmarkkinoille sekä diasporan kohde- ja lähtömaiden toimivalla vuoropuhelulla. Lisäksi maiden välille voisi perustaa kumppanuusohjelmia. Suosituksessa 2207 (2021) ministerikomiteaa kehoitetaan laatimaan diasporaa koskeva kannanotto ja selvittämään eri maiden diasporaohjelmia.

Raportissa *Humanitaarista suojelua tarvitsevien siirtolaisten ja pakolaisten vapaaehtoinen sijoittaminen* (dok. 15401) pidetään myönteisenä kehityssuuntana sitä, että Euroopan komissio perusti huhtikuussa 2020 hätäohjelman, jonka tarkoituksena on siirtää turvapaikanhakijat vapaaehtoisesti Kreikasta muihin Euroopan maihin. Vapaaehtoista sijoittamista olisikin jatkossa kehitettävä edelleen, ja siinä olisi otettava huomioon henkilöiden yksilölliset tarpeet ja alueelliset akuutit tilanteet. Päätöslauselmassa 2409 (2021) kehoitetaan maita yhä tiiviimpään yhteistyöhön siirtolaisten ja pakolaisten auttamiseksi ja vapaaehtoisen sijoittamisen käytäntöjen parantamiseksi.

6. Jäsenvelvoitteiden seuranta

Yleiskokous seuraa, miten jäsenmaissa noudatetaan jäsenvelvoitteiden ja -sitoumusten noudattamista. Työskentely tapahtuu monitorointikomiteassa suljetuin ovin. Käytännössä komitean työllistalla on enimmäkseen ollut vuoden 1997 jälkeen jäseneksi tulleiden maiden tarkastelu, mutta viime vuosina työllistalle on lisätty yleiskokouksen ja/tai puheenjohtajiston päätöksellä myös sitä ennen jäseneksi tulleet maita (Unkari, Puola ja Turkki). Jäsenvelvoitteiden seurantaan sisältyvät muun muassa vuoropuhelu asianomaisten maiden kanssa, kuulemistilaisuudet, vierailut asianomaisissa maissa sekä vaalitarkkailu. Tällä hetkellä monitoroinnin kohdemaita ovat: Albania, Armenia, Azerbaidžan, Bosnia ja Hertsegovina, Georgia, Moldova, Puola, Serbia, Turkki, Ukraina ja Venäjä. Kevennetyssä, niin kutsutussa jälkimonitoroinnissa ovat Montenegro, Bulgaria ja Pohjois-Makedonia. Lisäksi komitea laatii monitoroinnin ulkopuolella olevista maista määräaikaissraportit. Tällä hetkellä valmisteilla ovat raportit Unkarista, Maltasta ja Romaniasta. Koronapandemian vuoksi seurantaan liittyviä maavierailuja on voitu järjestää ainoastaan Armeniaan. Monitorointikomitean alaisuudessa toimii myös jäsenvaltioiden sisäisiä konflikteja käsittelevä alakomitea. Pandemian takia alakomitean toiminta ei ole edennyt. Thomas Hammarberg (SOC, Ruotsi) on toiminut alakomitean puheenjohtajana.

Raportti *Jäsenvelvoitteiden seurannan toimintakertomus* (dok. 15211) käsiteltiin tammikuun istunnossa 2021. Se sisältää yhteenvedot demokratiakehityksestä yllä mainituissa maissa. Yleiskokous kiittää päätöslauselmassa 2357 (2021) monitoroinnin kohdemaassa tapahtuneesta edistyksestä, mutta toteaa samalla, että kaikissa esiintyy edelleen suuria haasteita. Tilanne näissä maissa jatkuu huolestuttavana, ja yleiskokous antaa ehdotuksia tilanteen parantamiseksi ja jäsenyysehtojen täyttämiseksi. Lisäksi päätöslauselmassa viitataan erikseen Vuoristo-Karabahin tilanteeseen, josta yleiskokous järjesti vuonna 2020 kiireellisen ajankohtaiskeskustelun. Yleiskokous esittää vakavan huolensa Vuoristo-Karabahin konfliktissa tapahtuneista ihmisoikeusloukkauksista ja kehottaa kaikkia osapuolia sellaiseen kielenkäyttöön, joka ei hankaloita vuoropuhelua. Armenian ja Azerbaidžanin pitäisi välittömästi toimeenpanna sopimus humanitaarisesta tulitauosta, aloittaa vankien vapauttaminen ja kunnioittaa toistensa kulttuuriperintöä. Monitorointikomiteaa kehoitetaan tutkimaan, miten ilmapiiriä voisi parantaa niin, että parlamentaarinen taso voisi osallistua.

Oman haasteensa jäsenvelvoitteiden seurantarjestelmään toi kiista Venäjän valtuuskunnan valtakirjoista, jotka riitautettiin sekä vuonna 2020 että vuonna 2021 tammikuun istunnoissa (ks. s. 31).

Jäljempänä on selostettu yleiskokouksen kertomusvuoden toiminnasta koskien Albaniaa, Armeniaa, Moldovaa, Turkia, Unkaria ja Venäjää. Näiden lisäksi monitorointikomitea jatkoi myös Bosnia ja Hertsegovinan, Georgian, Puolan ja Ukrainan ja Unkarin seurannan käsittelyä. Kenttävierailuja tehtiin Georgiaan, Ukrainaan ja Venäjälle. Romanian kohdalla suunniteltua kenttävierailua ei pandemiatilanteen takia voitu järjestää, mutta marraskuussa järjestettiin kuulemistilaisuus maan edustajien kanssa. Siihen osallistui myös syksyllä Romanian toiseksi raportijaksi nimetty Petri Honkonen.

6.1 Albania

Albania liittyi Euroopan neuvostoon vuonna 1995. Kertomusvuonna yleiskokous tarkkaili Albanian huhtikuussa järjestettyjä parlamenttivaaleja yhdessä Etyjin demokraattisten instituuttien ja ihmisoikeuksien toimiston ODIHR:n ja Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen kanssa normaalia suppeammalla valtuuskunnalla. Koronatilanteen vuoksi vaalitarkkailijoiden määrää rajoitettiin ja kaikki vaaleja edeltävät informaatiotilaisuudet järjestettiin etänä ja tarkkailijat olivat maassa vain vaalipäivänä.

Vaalitarkkailijoiden arvion (dok. 15293) mukaan kilpailuhenkiset vaalit tarjosivat äänestäjille paljon vaihtoehtoja. Vaalit käytiin kuitenkin poliittisesti herkässä tilanteessa, jossa vaalilakia oli muutettu poliittisen kompromissin seurauksena ja keskusvaalitoimikunnalle oli annettu uusia, osin epäselviä toimivaltuuksia.

Vaalikampanjointi oli kiivasta ja henkilöihin keskittyvää. Hallitseva puolue sai suuren hyödyn asemansa puolesta, ja se käytti kampanjoinnissa hyväkseen hallinnollisia resursseja. Hallituksen ministerit kampanjoivat virallisten tehtäviensä yhteydessä, ja presidentti kampanjoi opposition puolesta virallisessa roolissaan. Itse vaalitoimitus sujui suhteellisen hyvin. Tarkkailijat kuitenkin havaitsivat vaalipaikoilla useita ongelmia: kasvomaskia käyttävien äänestäjien puutteellisen henkilöllisyyden todentamisen, äänestäjien kirjaamisen virallisen järjestelmän ulkopuolelta, äänestämiseen pakottamisen ja äänten ostamisyritykset.

6.2 Armenia

Jokaista seurannassa olevaa kohdemaata varten monitorointikomitea nimeää kaksi raporttija. Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen on toiminut vuodesta 2019 lähtien yhdessä Boriana Åbergin (EPP, Ruotsi) kanssa Armenian raporttijana. Loppuvuonna 2021 valmistui komitean määräaikaishetimit, joka on täysistuntokäsittelyssä alkuvuonna 2022.

Euroopan neuvosto teki poliittisen ratkaisun hyväksyessään Armenian ja Azerbaidžanin jäseniksi samanaikaisesti tammikuussa 2001. Siinä yhteydessä edellytettiin molemmilta mailta lukuisia reformeja, muun muassa kiireellisiä toimia poliittisten vankien vapauttamiseksi ja rauhanomaisen ratkaisun vauhdittamista Vuoristo-Karabahin konfliktissa. Jo parikymmentä vuotta jatkunut konflikti kiihtyi uudelleen vuonna 2020. Maiden välistä väittelyä on käyty eri asiayhteyksissä myös yleiskokouksen komiteoissa. Monitorointikomitea käy jatkuvaa vuoropuhelua konfliktin osapuolten kanssa. Huhtikuussa monitorointikomitea julkaisi tiedotteen kiihtyvistä tilanteista. Siinä viitattiin muun muassa marraskuussa 2020 allekirjoitettuun kolmenkeskiseen sopimukseen ja sen 8 artiklaan sotavankien vapauttamisesta sekä EIT:n lausuntoon 188 koskien armenialaisvankeja, jotka ovat edelleen vangittuna Azerbaidžanissa. Tiedotteessa viitataan myös EU:n lausuntoon EIT:n oikeuskäytännöstä sekä ihmisoikeussopimukseen, joka velvoittaa noudattamaan EIT:n päätöksiä ja väliaikaismääräyksiä.

Ennen aikaisten parlamenttivaalien tarkkailu oli osa seurantaprosessia, sillä Armeniassa järjestettiin yllättäen ennen aikaisten parlamenttivaalit 20. kesäkuuta 2021. Pääministeri Nikol Pašinjan teki päätöksen vaaleista helmikuussa 2021, viisi kuukautta sen jälkeen, kun Armenia ja Azerbaidžan olivat solmineet Venäjän tuella tulitaukosopimuksen, joka päätti Vuoristo-Karabahin aluetta koskeneen 44 vuorokautta kestäneen sodan. Tulitaukosopimus otettiin Armeniassa vastaan suurena tappiona, sillä Armenia joutui luopumaan suurista alueista Vuoristo-Karabahissa. Tämä aiheutti laajoja hallituksenvastaisia protesteja.

Huonoa vaalimenestystä ennustaneista mielipidemittauksista huolimatta pääministeri Pašinjan voitti parlamenttivaalit selvästi. Pašinjanin Civil contract -puolue sai vaaleissa 53,95 prosenttia äänistä ja siten vahvan mandaatin. Äänestysprosentti oli 49,37. Vaalit toteutettiin arvioiden mukaan teknisesti hyvin tiukasta aikataulusta huolimatta. Vaalilakia uudistettiin parempaan suuntaan juuri vaalien alla. Vaalit järjestettiin Vuoristo-Karabahin sodan aiheuttamien jännitteiden varjossa. Turvallisuuskysymykset hallitsivat vaalikeskustelua, joka sisälsi hyvin kovaa kielenkäyttöä. Vaalipäivä oli rauhallinen, ja äänestys sujui kaiken kaikkiaan hyvin, mutta paikoin puolueiden edustajat häiritsivät äänestäjiä. Lisäksi äänestyspaikat ruuhkautuivat ajoittain, eikä koronarajoituksia noudatettu. Äänestyspaikkojen läheisyydessä havaittiin jonkin verran kampanjamateriaalia. Yksittäisiä äänten ostamisyrityksiä tai äänestäjien painostamista havaittiin myös. Vaalit hävinnyt, entinen pääministeri Robert Kotšarjan ilmoitti heti vaalituloksen selvittyä, ettei hyväksy vilpillistä vaalitulosta ja viittasi laajamittaisiin ongelmiin. Vaalitarkkailuraportit eivät tue näitä väitteitä.

Syyskuun istuntoon valmistui raportti *Armenian ja Azerbaidžanin välisen ns. kuuden viikon konfliktin humanitaarisista seurauksista* (dok. 15363). Raportissa todetaan, että yksi suurimpia ongelmia on sodassa kadonneiden löytäminen ja löytyneiden ruumiiden palauttaminen kotimaahan. Sota käytiin pääasiassa vuoristossa hyvin vaikeissa olosuhteissa, mikä tekee kaatuneiden paikallistamisesta hyvin vaikeaa. Työ vaatisi osapuolten välistä yhteistyötä. Vaikeimpien kysymysten joukossa on myös vankien vapauttaminen.

Kumpikin osapuoli on todennut vapauttaneensa kaikki sotavangit, mutta Armenia on kyseenalaistanut tämän. Osapuolet ovat syyttäneet voimakkaasti toisiaan sotarikoksista ja muista vääryyksistä. Maiden välillä tarvitaan pitkäjänteistä rauhan ja luottamuksen rakentamista.

Aiheesta hyväksyttiin sekä päätöslauselma 2391 (2021) että ministerikomitealle osoitettu suositus 2209 (2021). Suosituksen mukaan konfliktin humanitaariset seuraukset on otettava huomioon valmisteltaessa Euroopan neuvoston uutta Armeniaa koskevaa toimintasuunnitelmaa vuosille 2023–2026 ja uutta Azerbaidžania koskevaa toimintasuunnitelmia vuosille 2022–2025. Nykyisiä suunnitelmia pitäisi mukauttaa niin, että niissä huomioidaan konfliktin vaikutukset. Ministerikomiteaa kehoitetaan kiinnittämään erityistä huomiota kotiseudultaan lähtemään joutuneiden henkilöiden tarpeisiin ja oikeuksiin sekä ongelmiin, jotka estävät heidän paluunsa kotiseudulle. Lisäksi kehoitetaan toimiin, jotka lisäävät luottamusta kaikkien asiantomaisten yhteisöjen välillä, rakentavat suvaitsevuutta yhteiskunnissa ja torjuvat vihapuhetta. Myös väitteitä armenialaisista sotavangeista on seurattava, ja tilanteeseen on etsittävä aktiivisesti ratkaisua.

Raportoijat Kiljunen ja Åberg vierailivat Jerevanissa marraskuussa 2021. Kolmen päivän vierailullaan he tapasivat puhemies Alen Simonjanin ja useita kansanedustajia parlamentissa. He kävivät useita pyöreän pöydän keskusteluja kansalaisjärjestöjen, puolueiden ja median edustajien kanssa. Ohjelmassa oli lisäksi tapaamiset pääministeri Nicol Pašinjanin, ulkoministeri Ararat Mirozjanin, oikeusministeri Karen Andreasjanin sekä perustuslakituomioistuimen presidentti Arman Dilanjanin kanssa.

6.3 Moldova

Moldova liittyi järjestöön vuonna 1995 ja on ollut siitä lähtien monitoroinnin kohdemaana. Vuonna 2021 hyväksyttiin maan parlamenttivaaleja käsittelevä raportti ja käsiteltiin tuomareiden riippumattomuutta.

Moldovassa jouduttiin heinäkuussa järjestämään ennenaikaiset parlamenttivaalit, johon yleiskokous lähetti tarkkailijoita. Suomen valtuuskunnan varajäsen Inka Hopsu osallistui Etyjin yleiskokouksen tarkkailijavaltuuskuntaan. Ennenaikaisten vaalien taustalla oli maassa laajalle levinnyt korruptio julkishallinnossa ja oikeuslaitoksessa sekä helmikuun 2019 parlamenttivaalien epäselvä vaalitulos, joka johti perustuslailliseen ja poliittiseen kriisiin. Pääministeri Vladimir Plahotniuc erosi ja lähti maasta. Venetsian toimikunta totesi, että perustuslakituomioistuimen päätös uusintavaaleista oli maan perustuslain vastainen. Se johti kuuden tuomarin eronpyyntöön.

Presidentti Maia Sandun länsimielinen ja EU-myönteinen keskustaoikeistolainen PAS-puolue vei ylivoimaisesti voiton ennenaikaisissa parlamenttivaaleissa. Äänestysprosentti oli 48,3. Sandu tukee uudistusagenda, jonka tavoitteena on poistaa korruptiota ja vahvistaa Euroopan köyhimpiin maihin kuuluvan maan instituutioita ja taloutta. Tarkkailijoiden arvion (dok. 15356) mukaan vaalitoimitus sujui hyvin, vaalit olivat kilpailuhenkiset ja vaaleja koskevia periaatteita noudatettiin suurimmilta osin. Pandemiatilanteesta huolimatta ehdokkaat pystyivät kampanjoimaan vapaasti. Vaalilakia on parannettu viime vuosina, mutta puutteita on edelleen esimerkiksi vaalirahoituksen avoimuudessa. Osa äänestyspaikoista ruuhkautui ajoittain, eikä vaalisalaisuutta aina voitu taata. Myös ryhmässä äänestämistä havaittiin. Useat poliitikot ja media kertoivat huhuja äänen ostamisesta. Moldova on vahvasti jakautunut venäjämielisiin ja länsimielisiin, mikä vaikeuttaa poliittisia päätöksiä ja hidastaa uudistustyötä.

6.4 Turkki

Turkki on ollut Euroopan neuvoston jäsen vuodesta 1950, ja maa oli yleiskokouksen jälkimonitoroinnin kohteena vuosina 2004–2017. Turkki päätyi varsinaisen seurannan kohteeksi huhtikuussa 2017. Tämä johtui siitä, että yleiskokous oli tehnyt kriittisen arvion Turkin hallituksen toimista heinäkuussa 2016 tapahtuneen vallankaappausyrityksen ja sitä seuranneen hätätilajulistuksen jälkeen. Lisäksi yleiskokous on huolissaan toimista, jotka ovat kaventaneet turkkilaisten perus- ja ihmisoikeuksia.

Tilanteen huonontuminen johti ajankohtaiskeskusteluun pysyvän komitean kokouksessa maaliskuussa. Keskustelussa muistutettiin Turkin velvollisuudesta noudattaa jäsensitoumuksiaan. Keskusteluun osallistuneet parlamentaarikot vaativat poliittisten puolueiden (HDP ja GRP) kieltämistä, parlamentaarikoiden immuniteetin kumoamista sekä ihmisoikeusaktivistien vainoamisen ja vangitsemisten lopettamista. Turkin tulisi välittömästi noudattaa EIT:n päätöksiä, jotka koskivat Kavalaa ja Demirtaşıa. Kaikki Turkin AKP-puolueen edustajat eivät hyväksy Erdoganin toimia, mutta heillä on vain vähän mahdollisuuksia vastustaa niitä. Monissa puheenvuoroissa todettiin, että aktiivinen kansalaisyhteiskunta on onnistunut äänestämään opposition edustajia valtaan paikallistasolla. Turkilla on ollut paljon sisäisiä ja ulkoisia haasteita, mutta vastaus niihin ei ole opposition hiljentäminen. Turkin valtuuskunnan puheenjohtaja kiisti syytökset ja vetosi Turkin oikeuteen taistella terrorismia vastaan. Tähän viitaten hän puolusti HDP-puolueen kieltämistä. Keskustelussa korostettiin, että yleiskokouksen presidentti Daemsin olisi tulevan Turkin vierailunsa yhteydessä pyytävä tiukkana keskustellessaan Turkin viranomaisten kanssa.

Monitorointikomitean raportti *Turkin demokraattisten instituutioiden toimivuus* (dok. 15272) valmistui huhtikuun istuntoon, ja siinä tarkastellaan laajasti tilannetta oikeusvaltioperiaatteen ja demokratian toimivuuden näkökulmasta. Päätöslauselmassa 2376 (2021) yleiskokous kehottaa Turkia lopettamaan toimet, joilla heikennetään demokraattisten instituutioiden toimivuutta ja perusoikeuksien toteutumista. Yleiskokous on äärimmäisen huolissaan Turkin presidentin päätöksestä vetäytyä Istanbulin yleissopimuksesta ilman, että parlamentti on käsitellyt asiaa. Huolta on aiheuttanut myös sananvapauden kaventuminen ja parlamentaarisen immuniteetin heikentyminen. Kolmannes Turkin parlamentin jäsenistä on oikeudellisten toimien kohteena. Oppositioedustajiin kohdistuva lisääntynyt häirintä tyrmistyttää. Yleiskokous tuomitsee myös HDP-puolueen edustajalle annetun tuomion, jonka hän sai terrorismipropagandan levittämisestä. Sen seurauksena hän menetti paikkansa parlamentissa. Lisäksi 48 HDP-puoluetta edustavaa kaupunginjohtajaa on erotettu tehtävästään perusteettomasti, mutta asiaan ei ole puututtu. Turkin on tarkistettava muun muassa perusoikeuksia, paikallishallintoa, kansalaisyhteisöä ja poliittisia puolueita käsittelevää lainsäädäntöä hyödyntämällä EN:n asiantuntemusta maaliskuussa 2021 hyväksytyn Human Rights Action Plan -ohjelman mukaisesti.

6.5 Unkari

Keväällä 2019 yleiskokous hyväksyi puheenjohtajistonsa ehdotuksen ja määräsi monitorointikomitean laatimaan raportin Unkarin jäsenvelvoitteiden seurannasta. Raportin valmistelu on hidastunut useasta syystä. Pandemia on vaikeuttanut kenttävierailujen järjestämistä maahan. Unkari toimi ministerikomitean puheenjohtajana toukokuusta marraskuuhun 2021. Pitkään vallinneen käytännön mukaan yleiskokous ei käsittele täysistunnossa seurantaraportteja, joissa käsitellään ministerikomitean puheenjohtajamaan tilannetta. Huhtikuussa 2022 järjestettävät parlamenttivaalit viivästyttävät edelleen raportin valmistelua, sillä uuteen raporttiin halutaan liittää arviot vaaleista.

Ennen Unkarin toukokuussa alkanutta Euroopan neuvoston puheenjohtajuuskautta monitorointikomiteassa järjestettiin kuulemistilaisuus, johon oli kutsuttu johtaja Miklós Szánthó Center for Fundamental Rights -tutkimuskeskuksesta ja senior advocacy officer András Léderer, Hungarian Helsinki Committee -järjestöstä. Jatkotoimena pyydettiin Venetsian toimikuntaa laatimaan lausunto Unkarin perustuslakiuudistuksia koskevista suunnitelmista, jotka Unkarin parlamentti oli hyväksynyt joulukuussa 2020, sekä järjestämään mielipiteidenvaihto EU:n edustajien kanssa.

Ministerikomitean puheenjohtajamaan ominaisuudessa Unkarin varaministeri Levente Magyar esitti toukokuussa puheenjohtajuuskauden ohjelman ja vastasi parlamentaarikkojen kysymyksiin. Puheenjohtajuuskauden prioriteetit olivat kansallisten vähemmistöjen suojelu, kulttuurien ja uskontojen välinen vuoropuhelu suvaitsemattomuuden torjunnassa, perhearvojen, nuorten ja lasten oikeuksien ja romanien mahdol-

lisuuksien edistäminen, teknologiakehityksen haasteet ja ympäristönsuojelu. Unkari korosti, että ihmisoi-
keudet ja oikeusvaltioperiaate ovat tärkeitä etenkin kansallisten vähemmistöjen oikeuksien näkökulmasta.
Magyar kehotti muita tutustumaan muun muassa Unkarin hyvään rokotusesimerkkiin. Rokotteet ovat ai-
noa pitkän aikavälin keino koronapandemian taltuttamiseksi.

Puhuessaan yleiskokoukselle kesäkuun istunnossa Unkarin ulkoministeri Péter Szijjártó totesi, että pande-
mian voittaminen vaatii kansallisia toimia, avointa suhtautumista rokotteisiin ja joustavampaa investointi-
sääntelyä pandemian talousvaikutuksien lievittämiseksi. Hän peräänkuulutti myös tiiviimpää yhteistyötä
itä-länsiakselilla. Lisäksi hän nosti esiin maan puheenjohtajuuskauden prioriteetit. Hän totesi ministeriko-
mitean korostaneen, että kyberrikollisuutta koskevan Budapestin sopimuksen toisen lisäpöytäkirjan sovel-
tamista pitäisi vauhdittaa. Unkari haluaa myös vahvistaa uskonnonvaputta ja ympäristönsuojelua.

Syyskuun istunnossa Szijjártó viittasi puheenvuorossaan Afganistanin tilanteeseen ja siitä mahdollisesti ai-
heutuvaan pakolaiskriisiin. Hän epäili, että se voisi aiheuttaa vaaraa eurooppalaisten turvallisuudelle, kult-
tuurille ja myös terveydenhuollolle, jos koronavirus leviäisi afganistanilaisten mukana. Siihen oli hänen mie-
lestään varauduttava, ja Euroopan valtioiden olisi oltava valmiita suojelemaan omia kansalaisiaan. Viitates-
saan Valko-Venäjän luomaan siirtolaispaineeseen hän kehotti Puolaa, Latviaa ja Liettuaa rakentamaan
muurit rajoilleen. Szijjártó puolusti myös painokkaasti kristittyjä vähemmistöjä ja tuomitsi heihin kohdistu-
van vainon. Hän puolusti myös Unkarin uutta lainsäädäntöä, joka kieltää muun muassa LHBTI-vähemmis-
töihin liittyvistä asioista kertomisen nuorille. Hänen mukaansa laki ei syrji LHBTI-ihmisiä.

6.6 Venäjä

Ennen kuin Euroopan neuvoston ministerikomitea päätti hyväksyä Venäjän jäseneksi helmikuussa 1996,
yleiskokous oli antanut jäsenyyttä puoltavan lausunnon (193/1996). Siinä luetellaan Venäjältä edellytetyt
toimenpiteet eri aloilla. Yleiskokouksen seurantakomitean tehtävänä on seurata näiden toimenpiteiden
toteutumista. Venäjän tekemä Krimin laitton miehitys johti monta vuotta jatkuneeseen kriisiin Venäjän ja
Euroopan neuvoston välisissä suhteissa.

Venäjän parlamenttivaltuuskunnan valtakirjat riitautettiin ensimmäisen kerran tammikuussa 2015 ja sen
jälkeen vuosina 2016, 2017, 2018 ja 2019. Tilanne normalisoitui kesäkuussa 2019, mutta valtakirjat riitau-
tettiin jälleen tammikuussa 2020 ja 2021, mutta hyväksyttiin äänestyksessä. Valtakirjoja koskevassa pää-
töslauselmassa 2363 (2021) Venäjää kehoitetaan noudattamaan yleiskokouksen aikaisempia päätöksiä ja
Venetsian toimikunnan suosituksia Venäjän perustuslakiin tehtävistä muutoksesta, jotka liittyvät EIT:n tuo-
mioiden toimenpanoon. Venäjän täytyy kunnioittaa ihmisoikeuksia, kuten sanan- ja kokoontumisvapautta
ja vapauttaa oppositiopoliitikko Navalnyi ja hänen puolestaan protestoineet mielenosoittajat. Kansalaisjär-
jestöjen, toimittajien ja opposition edustajien toimintaa rajoittavat toimenpiteet on lopetettava. Samalla
Venäjän pitäisi arvioida uudelleen loppuvuonna 2020 hyväksymiään lakeja ja erityisesti niitä lakeja, jotka
koskevat ulkomaalaisia agentteja ja ei-toivottuja järjestöjä. Ulkomaisten agenttien ja ei-toivottujen järjes-
töjen listalta olisi poistettava EN:n School of Political Studies. Yleiskokous kehotti lisäksi monitorointikomi-
teaa laatimaan mahdollisimman pian maaraaportin Venäjän jäsenvelvoitteista ja -sitoumuksista. Komitean
raporttoijat Axel Schäfer (SOC, Saksa) ja Ria Oomen-Ruijten (EPP, Alankomaat) työstävät raporttia.

Venäläisen oppositiovaikuttajan Aleksei Navalnyin pidätys toi lisäjännitteen järjestön ja Venäjän välisiin
suhteisiin. Tammikuussa hyväksyttiin sosialisti- ja liberaaliryhmien aloite järjestää ajankohtaiskeskustelu
Navalnyin pidätyksestä. Keskustelussa käytiin läpi tiedossa olevat faktat Navalnyin myrkyttämisestä ja sitä
seuranneesta hoitojaksosta Saksassa, minkä jälkeen hänet pidätettiin heti palattuaan kotimaahansa Venä-
jälle. Venäjän viranomaisten perustelu pidätykselle oli se, että Navalnyi oli rikkonut ehdonalaisuusehto-
jaan. Päätös johti laajoihin protesteihin ympäri Venäjää ja muualla. Yleiskokouksessa puhuneet pitivät pi-

dätystä laittomana ja vaativat Navalnyin välitöntä vapauttamista. Tätä vaatimusta perusteltiin EIT:n päätöksellä, jonka mukaan Navalnyin saama tuomio on poliittinen. Venäjää muistutettiin velvollisuudestaan noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja oikeusvaltioperiaatetta. Venäjän edustajat pitivät kiinni näkemyksestään, ettei novitšok-hermokaasulla myrkyttämiselle ole todisteita, ja vetosivat siihen, että Navalnyi on tuomittu rikollinen, joka rikkoi ehdonalaisuusehtojaan. Lisäksi eräs venäläisedustaja väitti, että Navalnyi venytti tahallaan kotiinpaluutaan ja aiheutti siten itse tilanteensa. Moni oli toivonut aiheesta kiireellistä keskustelua eli päätöslauselmaa. Puheenjohtajisto kuitenkin hylkäsi kiireellistä keskustelua koskevan esityksen ja perusteli asiaa sillä, että aiheesta valmistellaan raporttia oikeudellisessa komiteassa.

Suomen valtuuskunta ilmaisi huolensa asian johdosta ja vaati lausunnoissaan Venäjän viranomaisia vapauttamaan oppositiovaikuttaja Aleksei Navalnyin välittömästi. Lisäksi Suomen valtuuskunta muistutti, että Euroopan neuvoston jäsenvaltiona Venäjä on sitoutunut ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteiden noudattamiseen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ketään ei saa perusteetta pidättää tai pitää vangittuna. Jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa. Valtuuskunnan puheenjohtajan Kimmo Kiljusen mukaan Navalnyin tapauksessa on kyse myös Venäjän demokratiakehityksestä laajemmin. Opposition toimintamahdollisuudet ja -oikeudet on turvattava kaikissa tilanteissa. Euroopan unionin ja Suomen ulkopoliittisen johdon tavoin valtuuskunta vaati myös, että Navalnyin murhayritys tutkitaan ja siitä vastuussa olevat saataan oikeuden eteen.

Tammikuussa järjestettyyn ajankohtaiskeskusteluun ei liittynyt kirjallista raporttia, mutta puheenjohtajisto antoi oikeudelliselle komitealle tehtäväksi laatia samasta aiheesta raportin. Raportti *Aleksei Navalnyin pidätys ja vangitseminen* (dok. 15270) hyväksyttiin huhtikuussa. Päätöslauselmassa 2375 (2021) yleiskokous muistuttaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on yksin toimivaltainen tulkitsemaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen säädöksiä. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet noudattamaan tuomioistuimen päätöksiä. Yleiskokous tuomitsee Navalnyin pidättämisen heti, kun hän oli palannut Moskovaan. Yleiskokous vaatii hänen välitöntä ja ehdotonta vapauttamista ja ilmaisee vakavan huolen siitä, että Navalnyin ehdollinen vankeusrangaistus muutettiin helmikuussa 2021 ehdottomaksi. Lisäksi Navalnyin heikentynyt terveydentila huolestuttaa. Suosituksessa 2202 (2021) yleiskokous tukee ministerikomitean maaliskuun 2021 väliaikaispäätöslauselmaa, jossa vaadittiin Navalnyin välitöntä vapauttamista ja hänen veljensä rikostuomioiden kumoamista. Euroopan kidutuksen vastaisen toimikunnan (CPT) pitäisi tehdä tarkastus vankilaan, jossa Navalnyi on pidätetty.

Venäjällä syyskuussa 2021 järjestettyjen duuman vaalien täysimittainen tarkkailu olisi periaatteessa kuulunut Venäjän jäsenvelvoitteiden seurantaan. Venäjä oli kuitenkin päättänyt rajoittaa kansainvälisten vaalitarkkailijoiden lukumäärää tavalla, joka ei olisi mahdollistanut uskottavaa ja täysimittaista vaalitarkkailua. ODIHR ja Etyjin parlamentaarinen yleiskokous eivät hyväksyneet asetettuja rajoituksia eivätkä siten tarkkailleet vaaleja. EN:n yleiskokouksen puheenjohtajisto teki toisenlaisen johtopäätöksen.

Toukokuussa 2021 puheenjohtajisto teki periaatepäätöksen lähettää tarkkailijoita seuraamaan Venäjän duuman vaaleja 19.9.2021 sillä edellytyksellä, että EN saisi kutsun tarkkailla vaaleja. Kun Etyj oli päättänyt olla lähettämättä vaalitarkkailijoita, yleiskokouksen puheenjohtajisto arvioi elokuussa tilannetta uudelleen. Sen seurauksena viiden poliittisen ryhmän edustajista koostuva tilapäinen työryhmä järjesti etätaapaamisen, johon osallistui Venäjän vaaleissa edustettuina olevien poliittisten puolueiden ja kansalaisjärjestöjen edustajia sekä keskusvaalilautakunnan puheenjohtaja Ella Pamfilova. Kokous järjestettiin 2.–3.9.2021. Puolueiden ja kansalaisjärjestöjen edustajilla oli selkeästi eri näkemykset tulevien vaalien demokraattisuudesta. Kesäkuussa 2021 valmistunut ODIHR:n tarvearviointimission raportti sisälsi vastaavia kriittisiä näkemyksiä.

Johtopäätöksenä yleiskokous katsoi, ettei ollut edellytyksiä suorittaa täysimittaista, uskottavaa tarkkailua vaaleissa, joissa oli 96 000 äänestyspaikkaa. Huomioon ottaen esitetyt näkökannat ja EN:n ja Venäjän välisen vuoropuhelun merkityksen puheenjohtajisto päätti lähettää suppean teknisen mission Moskovaan seuraamaan vaaleja äänestyspäivänä.

Valtuuskuntaan kuuluivat Pierre-Alain Fridez (SOC, Sveitsi), Joseph O'Reilly (EPP, Irlanti), Alberto Ribolla (EC/DA, Italia), Jacques Maire (ALDE, Ranska) ja George Katrougalos (UEL, Kreikka). Moskovassa he tapasivat poliittisten puolueiden edustajia, mukaan lukien oppositiopuolue Jablokon, kotimaiseen vaalitarkkailuun osallistuvia kansalaisjärjestöjä sekä keskusvaalilautakunnan edustajia. He kävivät myös muutamilla äänestyspaikoilla Moskovassa ja sen ulkopuolella. Mission muistio julkistettiin marraskuussa 2021, jolloin myös monitorointikomitea järjesti kuulemistilaisuuden Venäjän edustajien kanssa. Kuulemistilaisuuteen osallistuivat Venäjän keskusvaalilautakunnan puheenjohtaja Ella Pamfilova, varapuheenjohtaja Stanislav Andreitšuk Movement for Defence of Voters' Rights (Golos) -järjestöstä, varajohtaja Denis Volkov Levada-keskuksesta ja Jabloko-puolueen puheenjohtaja Nikolai Rybakov.

6.7 Jälkimonitorointi

Kolme jäsenmaata on kevennetyssä seurannassa eli niin sanotussa jälkimonitoroinnissa. Nämä maat ovat Bulgaria, Montenegro ja Pohjois-Makedonia.

Bulgariassa jälkimonitorointi keskittyi kertomusvuonna vaalien tarkkailuun, sillä vaikea sisäpoliittinen tilanne johti ennen aikaisten parlamenttivaalien järjestämiseen kolme kertaa (4.4., 11.7. ja 14.11.2021). Marraskuun vaalit järjestettiin samanaikaisesti Bulgarian presidentinvaalien kanssa.

Tarkkailijoiden mukaan (dok. 15292) huhtikuun vaalijärjestelyt toimivat hyvin pandemiatilanteesta huolimatta. Perusarvoja kunnioitettiin, ja vaalit olivat kilpailuhenkiset. Vaalikeskustelu oli kuitenkin hyvin polarisoitunutta ja hyökkäävää. Julkisten resurssien massiivinen käyttö ja lupaukset tukipaketeista ja infrastruktuuriprojekteista antoivat hallitsevalle puolueelle merkittävän etulyöntiaseman. Vuonna 2020 uudistetussa vaalilaissa on edelleen useita heikkouksia, eikä suosituksia esimerkiksi vankien äänestämisestä, ehdokasasettelusta tai vaalirahoituksesta ole toimeenpanttu. Tarkkailijat kuulivat myös tapauksista, joissa äänestäjiä oli yritetty painostaa ja ääniä oli yritetty ostaa edelleen vähävaraisilla alueilla ja romaniyhteisössä. Vaalit niukasti voittanut GERB-puolue ei onnistunut hallitusneuvotteluissa, joten Bulgariassa järjestettiin uusintavaalit 11.7.2021.

Heinäkuun vaaleissa äänestysprosentti oli 50,61. Vaalijärjestelyt toimivat hyvin pandemiatilanteesta huolimatta. Perusarvoja kunnioitettiin, ja vaalit olivat kilpailuhenkiset. Vaalikeskustelujen tunnelma oli hyökkäävä, ja keskustelut sisälsivät rasistisia viittauksia. Tarkkailijat kuulivat tapauksista, joissa äänestäjiä oli yritetty painostaa ja ääniä oli yritetty ostaa. Vaalipäivänä ei havaittu suurempia ongelmia äänestyspaikkojen ajoittaista ruuhkautumista lukuun ottamatta.

Hallituksen muodostaminen ei onnistunut myöskään heinäkuun vaalien jälkeen, joten marraskuussa pidettiin samanaikaisesti sekä parlamentti- että presidentinvaalit. Parlamenttivaalit voitti vain muutama viikko ennen vaaleja perustettu korruption vastainen liike. Vaalien äänestysprosentti jäi hyvin alhaiseksi, vain noin 40 prosenttiin. Presidentinvaalit voitti odotetusti istuva presidentti Rumen Radev. Hän ei kuitenkaan saanut vielä ensimmäisellä kierroksella tarvittavaa äänimäärää (yli 50 prosenttia äänistä), joten tulos selvisi vasta toisella äänestyskierroksella.

Montenegro hyväksyttiin Euroopan neuvoston jäseneksi toukokuussa 2007. Maa siirtyi varsinaisesta monitoroinnista jälkimonitorointiin vuonna 2015. Jälkimonitorointi on siitä lähtien keskittynyt seuraamaan uudistuksia oikeuslaitoksen riippumattomuuden kehityksessä, vaalijärjestelmässä, mediavapaudessa ja

korruption torjunnassa. Huhtikuussa käsittelyssä olleessa raportissa (dok. 15132) todetaan, että riittämättömien uudistusten taustalla arvioidaan olevan poliittisen tahdon puute sekä opposition toiminta. Tilanne ei ole tukenut uudistusten läpiviemistä oikeusvaltioperiaatteen mukaisella rauhanomaisella tavalla.

Raportissa ei ole huomioitu vaalien jälkeistä tilannetta, sillä raportti on laadittu muutama viikko elokuussa 2020 pidettyjen parlamenttivaalien jälkeen. Vuodesta 1991 vallassa ollut presidentti Djukanovicin johtama länsimielinen DPS-puolue sai vaaleissa enemmistön annetuista äänistä (35,06 prosenttia) ja eniten paikkoja (30) 81-paikkaisessa parlamentissa. Yleiskokous perustelee päätöslauselmassa 2347 (2021) päätöstä jatkaa jälkimonitorointia sillä, että keskeisillä aloilla ei ole tapahtunut riittävää edistystä. Näitä aloja ovat muun muassa tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuuden turvaaminen, sananvapaus, median tila ja toimittajien asema sekä korruption torjuminen.

Pohjois-Makedonian varapääministeri Nikola Dimitrov puhui syyskuun istunnossa maan pyrkimyksistä päästä EU:n jäseneksi ja vetosi vahvasti maansa jäsenyyden puolesta. Hän painotti, että maassa on tehty tarvittavia reformeja, mutta syy jäsenyysneuvottelujen pitkittymiselle on konflikti Bulgarian kanssa. Bulgaria vaatii, että Pohjois-Makedoniasta käytetään vain sen virallista nimeä, eli Pohjois-Makedonian tasavaltaa, koska se katsoo Pohjois-Makedonian maantieteellisenä nimenä tarkoittavan myös osaa Bulgarian alueesta. Lisäksi EU:n asiakirjoissa ei pitäisi puhua makedonian kielestä, vaan Pohjois-Makedonian virallisesta kielestä. Bulgaria pitää makedoniaa vain bulgarian murteena. Kyse on myös siitä, kuka saa pitää historiallisia kansallissankareita ominaan ja mitä historiasta kirjoitetaan oppikirjoissa. EU-maat ovat kehottaneet Bulgariaa rakentamaan vuoropuheluun, jotta Pohjois-Makedonian jäsenyysneuvottelut päästäisiin vihdoin aloittamaan.

7. Suhteet järjestön ulkopuolisiin maihin

Yleiskokous tekee yhteistyötä myös muiden maiden kuin jäsenmaiden kanssa. Nämä maat voidaan jakaa kahteen ryhmään: eurooppalaiset ei-jäsenmaat (Kosovo ja Valko-Venäjä) ja muut, Euroopan ulkopuoliset maat. Kertomusvuonna Valko-Venäjä oli laajasti esillä useissa raporteissa ja ajankohtaiskeskusteluissa. Poliittinen komitea valmistelee Kosovosta raporttia, jonka määräaika on syyskuussa 2022.

Vuonna 2009 perustettu demokratiakumppanuus (engl. *Partner for Democracy*) on tärkeä työkalu ja yhteistyökanava Euroopan lähialueella sijaitsevien maiden kanssa. Se antaa yleiskokoukselle mahdollisuuden tarkastella perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista kumppanimaiden kanssa. Kumppanuusasema on myönnetty Marokolle (2011), Palestiinalle (2011), Kirgisialle (2014) ja Jordanielle (2016). Jordanian raporttoija George Loucaides (UEL, Kypros) ja Kirgisian raporttoija Jacques Maire (ALDE, Ranska) suunnittelevat molemmat vierailua kyseisiin maihin. Poliittisen komitean raporttoija valmistelee arviota demokratiakumppanuusohjelman toimivuudesta ja tavoitteiden onnistumisesta.

7.1 Valko-Venäjä

Yleiskokous on seurannut huolestuneena poliittista kehitystä sekä oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien tilaa Valko-Venäjällä. Huhtikuussa 2021 yleiskokous hyväksyi kaksi raporttia. Ne perustuivat yleiskokouksen jäsenten tekemiin aloitteisiin niistä räikeistä ihmisoikeusloukkauksista, jotka tapahtuivat elokuun 2020 presidentinvaalien jälkeen.

Ensimmäisen raportin *Kiireellinen tarve uudistaa Valko-Venäjän vaalilainsäädäntö* (dok. 15253) taustalla on yleiskokouksen huomioidut aikaisemmista vaaleista. Yleiskokous on lähettänyt vaalitarkkailijoita Valko-Venäjän parlamenttivaaleihin vuodesta 1995 lähtien ja viimeksi ennenaikaisiin parlamenttivaaleihin vuonna 2019. Euroopan neuvoston ja Etyjin vaalitarkkailijoiden raporteista selviää, etteivät yhdetkään Valko-Venäjällä järjestetyistä vaaleista ole noudattaneet demokraattisille vaaleille asetettuja standardeja. Raportissa kuvataan vaalien toimituksen eri vaiheita ja todetaan, että Valko-Venäjän vaalijärjestelmän uudistaminen on välttämätöntä, sillä sen vakavat rakenteelliset puutteet horjuttavat kansalaisten luottamusta poliittiseen järjestelmään.

Päätöslauselmassa 2371 (2021) korostetaan, että Valko-Venäjän pitää tehdä perusteellisia muutoksia EN:n ja ODIHR:n suositusten mukaisesti, jotta maahan saadaan rakennettua demokraattisten standardien mukainen vaalijärjestelmä ja vaalilaki. Demokraattisia vaaleja ei voida toimittaa, jos perus- ja ihmisoikeuksia ei kunnioiteta. Vaalihallintoa, äänestäjien ja ehdokkaiden rekisteröintiä, ääntenlaskentaa ja äänien tarkistamista on muutettava. Lisäksi on varmistettava, että ennakkoäänestys on mahdollista, kaikki äänioikeutetut on merkitty äänestäjälueteloihin ja riippumattomilla vaalivalvoilla ja -tarkkailijoilla on valtuus toimia tehtävässään. Yleiskokous peräänkuuluttaa kaikkia kansalaistahoja koskevaa laajaa kansalaiskeskustelua. Suosituksessa 2200 (2021) parlamentaarikot kehottavat ministerikomiteaa seuraamaan tilannetta ja päivittämään yhteistyöohjelmaa toimilla, joilla vahvistetaan demokraattisten instituutioiden riippumattomuutta ja tuetaan vaalireformia.

Toisessa huhtikuussa hyväksytyssä raportissa *Ihmisoikeusloukkaukset Valko-Venäjällä tutkittava* (dok. 15256) Valko-Venäjää vaaditaan tutkimaan perusteellisesti presidentinvaalien jälkeisiä ihmisoikeusloukkauksia. Kansalaisten tyytymättömyys elokuun 2020 presidentinvaalien toimitukseen ja tulokseen johti laajoihin mielenosoituksiin. Maan viranomaiset ovat siihen vastanneet väkivallalla ja sortotoimilla. Mielenosoitusten aikana pidätettyjä henkilöitä ja ihmisoikeuspuolustajia on peloteltu järjestelmällisesti, häiritty ja kohdeltu epäinhimillisesti. Myös heidän perusvapauksiaan on rajoitettu. Viranomaisten tukahduttamistoimet jatkuivat vuonna 2021. Venetsian toimikunta on muun muassa todennut, että Valko-Venäjän rikoslain § 361.1 mahdollistaa tulkinnan, joka on ilmaisun- ja kokoontumisvapautta koskevien perusoikeuksien

vastainen. Raportissa mainitaan nimeltä poliittisten vankien, toimittajien ja ihmisoikeuspuolustajien tapauksia.

Päätöslauselmassa 2372 (2021) todetaan, että rauhanomaisiin mielenosoittajiin, opposition jäseniin ja toimittajiin kohdistuneisiin sortotoimiin ja pelotteluun syylistyneitä ei ole saatettu vastuuseen. Yleiskokous muistuttaa, että rankaisemattomuutta on torjuttava. Kaikki, jotka ovat vastuussa vakavista ihmisoikeusloukkauksista olisi asetettava syytteeseen. Samalla se pitää myönteisenä, että Liettuassa on nostettu syytteitä valkovenäläisten viranomaisten toimintaa vastaan, ja kiittää Baltian maita ja Puolaa, jotka ovat vastaanottaneet mielipidepakolaisia. Valko-Venäjää kehoitetaan vapauttamaan kaikki poliittiset vangit, lopettamaan kaikenlainen kidutus ja julma, epäinhimillinen tai halventava kohtelu ja perusoikeuksien rajoittamistoimet sekä tekemään yhteistyötä muun muassa Euroopan neuvoston asiantuntijatahojen kanssa. Jäsenmaiden ja EU:n tulisi tukea kansalaisyhteiskuntaa ja vainon uhreja sekä vaatia sortotoimien lopettamista. Suosituksen 2201 (2021) mukaan ministerikomitean pitäisi tarjota EU:n Valko-Venäjä-alustalle EN:n asiantuntija-apua sekä tutkia keinoja, miten viranomaisten ja opposition välillä voitaisiin käynnistää vuoropuhelu.

Valko-Venäjän ihmisoikeusloukkaukset jatkuivat kevään aikana. Kansainvälisen yhteisön huoli yltyi sen jälkeen, kun Valko-Venäjän viranomaiset pakottivat Ryanairin reittilentokoneen laskeutumaan toukokuussa 2021 Minskiin ja pidättivät oppositioaktivisti Raman Pratasevitšin ja hänen tyttöystävänsä Sofia Sapegan. Tapausta pidettiin hälyttävänä hyökkäyksenä siviili-ilmailua kohtaan ja uhkana lentomatrustajien turvallisuudelle.

Keskustelu jatkui kesäkuun istunnossa ajankohtaiskeskusteluna, jossa tuomittiin Valko-Venäjän viranomaisten toiminta ja vaadittiin Pratasevitšin, Sapegan sekä kaikkien muiden Valko-Venäjällä pidätettyjen toimittajien ja poliittisten vankien välitöntä ja ehdotonta vapauttamista. Valko-Venäjällä oli vuonna 2021 jo lähes 500 poliittista vankia. Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen piti sosialistiryhmän puheenvuoron, koska hän toimii yleiskokouksen Valko-Venäjä-raporttina. Kiljunen kannusti valkovenäläisiä pikaisesti rauhanomaiseen vuoropuheluun, jolla maa pääsisi ulos nykyisestä kriisistä. Hän toisti yleiskokouksen yhteisen kannan siitä, että Valko-Venäjän yhdentyminen Euroopan neuvostoon järjestön arvojen ja periaatteiden pohjalta on edelleen strateginen tavoite. Suurimpana esteenä jäsenyydelle on ollut maassa yhä voimassa oleva kuolemanrangaistus.

Syksyllä Valko-Venäjän hallinnon toimet nousivat esille toisesta näkökulmasta. Kansainvälisen yhteisön huomio kohdistui siihen, että Valko-Venäjä oli ohjannut tuhansia kolmansien maiden, muun muassa Irakin, Afganistanin, Kuuban, Intian ja Sri Lankan kansalaisia rajan yli Liettuan, Latvian ja Puolan suuntaan. Aihe otettiin kiireellisenä asiana syyskuun istunnon agendalle, ja raportoijaksi valittiin Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja Anne-Mari Virolainen. Raportissa *Maahanmuuttopaineen välineellistäminen Latvian, Liettuan, Puolan ja Valko-Venäjän rajoilla* (dok. 15382rev) todetaan, että Liettuan ja Valko-Venäjän rajalla on kuluneena vuonna laskettu vuoteen 2019 verrattuna yli satakertainen määrä rajanylittäjiä, jotka ovat kotoisin muun muassa Irakista, Afganistanista, Kuubasta, Intiasta ja Sri Lankasta. Puolan ja Latvian rajoilla on jumissa ihmisiä, joiden olot ovat surkeat, eikä edes avustujajärjestöjä päästetä heidän luokseen. Ihmiset ovat jääneet rajavyöhykkeelle epäinhimillisiin olosuhteisiin, koska Latviassa, Liettuassa ja Puolassa ei ole ollut mahdollisuutta ottaa kaikkia vastaan, eikä Valko-Venäjä ota heitä takaisin. Päätöslauselmassa 2404 (2021) yleiskokous tuomitsee Valko-Venäjän hybridihyökkäyksen Euroopan vakauden horjuttamiseksi sekä toimet käyttää Eurooppaan pyrkiviä ihmisiä pelinappuloinaan omien poliittisten tavoitteidensa saavuttamiseksi. Yleiskokous kehottaa Latvian, Liettuan ja Puolan viranomaisia varmistamaan kansainvälisten sopimusten mukaisesti, että kansainvälistä suojelua tarvitsevien oikeus hakea turvapaikkaa toteutuu. Parlamentaarikot ehdottavat pysyvän toimielimen perustamista Valko-Venäjän ihmisoikeustilanteen sekä pakolaisten, maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden tilanteen seurantaan varten.

Yleiskokouksen maahanmuuttokomitean puheenjohtaja Pierre-Alain Fridez (SOC, Sveitsi) ja Anne-Mari Virolainen vierailivat marraskuussa Puolan ja Valko-Venäjän välisellä rajalla. Virolainen oli sitä ennen osallistunut eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan vierailuun Puolassa. Vierailun pääteemoja oli pakolaistilanne raja-alueella.

Keskustelu aiheesta jatkui marraskuussa Roomassa yleiskokouksen pysyvän komitean kokouksessa ajan-kohtaiskeskusteluna. Tässä keskustelussa Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen vaati avustusjärjestöille pääsyä Valko-Venäjän ja Puolan rajalle mottiin jääneiden siirtolaisten luokse. Valko-Venäjän hybridisodan uhrien joukossa on lapsia, naisia ja miehiä, jotka ovat jumiutuneet ei-kenenkään maalle ja yrittävät selviytyä äärimmäisissä olosuhteissa kylmissään, nälissään, janoissaan, eksysissä ja ilman paikkaa, minne mennä. Vaikka Valko-Venäjä on ensisijaisesti vastuussa rajalle kuljettamisestaan ihmisistä, ei muu Eurooppa voi jättää Latviaa, Liettuaa ja Puolaa yksin huolehtimaan maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten suojelusta ja vastaanotosta. Kiljunen huomautti, että kansainvälisen yhteisön on osoitettava solidaarisuutta näitä maita kohtaan ja tuettava niitä muun muassa antamalla taloudellista ja teknistä apua.

Kolmas Valko-Venäjää käsittelevä raportti on vielä tekeillä, ja se on Kimmo Kiljusen vastuulla. Se keskittyy vuoropuhelun aikaansaamiseen kaikkien Valko-Venäjällä toimivien relevanttien toimijoiden kanssa. Tavoitteena on laaja-alainen ja osallistava kansallinen vuoropuhelu, jotta varmistetaan rauhanomainen tie ulos nykyisestä kriisistä ja avataan ovi uudistuksille, jotka hyödyttävät kaikkia Valko-Venäjän kansalaisia. Osana raportin valmistelua Kiljunen tapasi tammikuussa 2021 Valko-Venäjän opposition johtohahmon Svjatlana Tsihanouskajan, joka vieraili Helsingissä Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen kunniapuheenjohtajan, kansanedustaja Ilkka Kanervan kutsusta.

Elo-syyskuun vaihteessa Kiljunen osallistui eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan vierailuun Liettuassa. Ulkoasiainvaliokunnalle järjestettyyn ohjelmaan sisältyi keskusteluja muun muassa ulkoministeri Gabrielius Landsbergisin ja parlamentin ulkoasiainvaliokunnan jäsenten kanssa. Yleiskokouksen tehtävään liittyen Kiljusella oli vielä tapaamisia Liettuan EN-valtuuskunnan varapuheenjohtajan Laima Liucija Andrikenen sekä Svjatlana Tsihanouskajan kabinetin, useiden kansalaisjärjestöjen ja Valko-Venäjän oppositiota tukevien toimijoiden kanssa. Näitä olivat Belarus Solidarity Foundation, Freedom House, Belarusian Sport Solidarity Foundation, Belarusian Council for Culture ja Digital Solidarity / Golos. Vilnasta Kiljunen jatkoi Varsovaan, jossa hän keskusteli niin ikään Tsihanouskajan tukiryhmän edustajien kanssa. Varsovan ohjelmaan kuului lisäksi tapaaminen toisen valkovenäläisen oppositiohahmon Viktor Babarykan kanssa.

Marraskuussa Kiljusella oli tilaisuus kuulla Puolan näkemyksiä Valko-Venäjän tilanteesta. Hän osallistui eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan Mika Niikon (ps.) johtamalle vierailulle Varsovaan. Vierailu osui ajankohtaan, jolloin pakolaistilanne Puolan ja Valko-Venäjän rajalla oli kärjistynyt. Sen vuoksi eri tapaamisissa keskusteltiin Valko-Venäjän toimista alueella laajemminkin. Ohjelmassa oli tapaamiset Puolan parlamentin alahuoneen Sejmin ulkoasiainvaliokunnan, presidentin alaisen turvallisuusviraston BBN:n, Etyjin alaisen ODIHR:n ja kansalaisjärjestöjen edustajien kanssa.

7.2 Marokko

Marokko oli ensimmäinen maa, jolle myönnettiin yleiskokouksen demokratikumppaniasema vuonna 2011. Demokratikumppanuuden myötä Marokko sitoutui kunnioittamaan Euroopan neuvoston arvoja sekä noudattamaan yleiskokouksen laatimia ehtoja, joihin kuuluu yleiskokouksen säännöllisesti laatima arviointiraportti. Viimeisin raportti hyväksyttiin vuonna 2019 ja siinä listataan niitä kehitystoimenpiteitä, joita Marokolta edellytetään. Demokratikumppanuusaseman myötä yleiskokous kutsutaan myös tarkkailemaan Marokon vaaleja ja viimeisin tarkkailu tapahtui kertomusvuoden aikana.

Marokkolaiset äänestivät 8.9.2021 samanaikaisesti parlamentti-, alue- ja kunnallisvaaleissa. Vaalien suurin yllätys oli hallitusta jo vuosikymmenen johtaneen islamistisen PJD-puolueen merkittävä tappio. Puolue menetti 115 paikkaa 395-paikkaisessa parlamentissa. Vaalien voittajat olivat palatsia lähellä olevia liberaali-puolueita.

Vaalien äänestysprosentti oli 50,18. Se nousi edellisiin vuoden 2016 parlamenttivaaleihin verrattuna (43 prosenttia), mikä johtui todennäköisesti aluevaalien yhdistämisestä parlamenttivaaleihin ensimmäistä kertaa. Äänestysprosentti lasketaan rekisteröityneistä äänestäjistä, ei äänioikeutetuista. Vaaleja tarkkailivat EN:n parlamentaarisen yleiskokouksen ja EN:n paikallis- ja alueviranomaisten kongressin valtuuskunnat.

Arviossaan (dok. 15400) vaalitarkkailijat kiittelivät vaaleja rehellisiksi ja läpinäkyviksi. Poliitikot onnistuivat lyhyestä kampanjointikaudesta huolimatta innostamaan ihmisiä vaaliuurnille. Myönteistä oli myös se, että vaikka kampanjointi hoitui koronapandemian vuoksi lähes kokonaan sosiaalisen median kautta, äänestäjät aktivoituivat hyvin myös maaseutualueilla. Kaikilla hallintotasoilla edustajiksi valittujen naisten määrä nousi, mikä on erittäin hyvä kehityssuunta.

Marokon vaalijärjestelmä kaipaa uudistusta esimerkiksi vaalirahoituksen läpinäkyvyyden osalta. Tarkkailijat kehottavat myös perustamaan riippumattoman keskusvaalilautakunnan hoitamaan vaalien järjestelyjä. Vaalilakia muutettiin vain vähän ennen kampanjakauden aloitusta, mikä ei ole EN:n suositusten mukaista. Huolenaihe on myös uudistunut paikkajakokäytäntö, mikä voi vaikuttaa haitallisesti eri poliittisten puolueiden kilpailukykyyn.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta vuonna 2021

PUHEENJOHTAJA



Kimmo KILJUNEN (sd.)

VARAPUHEENJOHTAJA



Anne-Mari VIROLAINEN (kok.)

JÄSENET



Tarja FILATOV (sd.)



Petri HONKONEN (kesk.)



Minna REIJONEN (ps.)

VARAJÄSENET



Veronika
HONKASALO (vas.)
1.1.–26.9.2021



Mai
KIVELÄ (vas.)
26.9.–31.12.2021



Inka
HOPSU (vihr.)



Hilikka
KEMPPI (kesk.)



Mika
NIIKKO (ps.)



Elina
VALTONEN (kok.)

SIHTEERISTÖ

Gunilla CARLANDER, kansainvälisten asiain neuvos, valtuuskunnan sihteeri

Maria FAGERHOLM, kansainvälisten suhteiden asiantuntija, valtuuskunnan apulaissihteeri (1.1.–31.8.2021)

Susan VILLA, kansainvälisten suhteiden asiantuntija, valtuuskunnan apulaissihteeri (1.9.–31.12.2021)

Marjo RANTASOLA, kansainvälisen osaston sihteeri, valtuuskunnan avustaja

Jäsenyydet komiteoissa vuonna 2021

PYSYVÄ KOMITEA <i>STANDING COMMITTEE</i>	Kimmo KILJUNEN, jäsen Anne-Mari VIROLAINEN, varajäsen
POLIITTINEN KOMITEA <i>COMMITTEE ON POLITICAL AFFAIRS AND DEMOCRACY</i>	Kimmo KILJUNEN, jäsen Anne-Mari VIROLAINEN, varajäsen
Lähi-itää käsittelevä alakomitea <i>Sub-Committee on the Middle East and the Arab World</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, varapuheenjohtaja, jäsen
EN:n ulkosuhteita käsittelevä alakomitea <i>Sub-Committee on External Relations</i>	Kimmo KILJUNEN, jäsen
OIKEUDELLISTEN JA IHMISOIKEUSASIAIN KOMITEA <i>COMMITTEE ON LEGAL AFFAIRS AND HUMAN RIGHTS</i>	Petri HONKONEN, jäsen Elina VALTONEN, varajäsen
Ihmisoikeus-alakomitea <i>Sub-Committee on Human Rights</i>	Elina VALTONEN, jäsen
Tekoäly ja ihmisoikeudet -alakomitea <i>Sub-Committee on Artificial Intelligence and Human Rights</i>	Elina VALTONEN, jäsen
Strasbourgin tuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanoa pohtiva alakomitea <i>Sub-Committee on the Implementation of Judgments of the European Court of Human Rights</i>	Petri HONKONEN, jäsen
SOSIAALI- JA TERVEYSASIAIN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN KOMITEA <i>COMMITTEE ON SOCIAL AFFAIRS, HEALTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	Minna REIJONEN, jäsen Tarja FILATOV, varajäsen
Sosiaalinen peruskirja -alakomitea <i>Sub-Committee on the European Social Charter</i>	-
Yleisen terveyden ja kestävä kehityksen alakomitea <i>Sub-Committee on Public Health and Sustainable Development</i>	Minna REIJONEN, jäsen
Lastenasiain alakomitea <i>Sub-Committee on Children</i>	Tarja FILATOV, jäsen
Eurooppa-palkinto-alakomitea <i>Sub-Committee on the Europe Prize</i>	Minna REIJONEN, jäsen
SIIRTOLAIS-, PAKOLAIS- JA EVAKKOASIAINKOMITEA <i>COMMITTEE ON MIGRATION, REFUGEES AND DISPLACED PERSONS</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, jäsen Mika NIIKKO, varajäsen
Pakolais- ja siirtolaislasten ja nuorten asemaa pohtiva alakomitea <i>Sub-Committee on Refugee and Migrant Children and Young People</i>	-
Diasporaa ja kotouttamista käsittelevä alakomitea <i>Sub-Committee on Diasporas and Integration</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, jäsen

Ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetuksia käsittelevä alakomitea <i>Sub-Committee on Migrant Smuggling and Trafficking in Human Beings</i>	-
KULTTUURI-, TIEDE-, KOULUTUS- JA MEDIAKOMITEA COMMITTEE ON CULTURE, SCIENCE, EDUCATION AND MEDIA	Inka HOPUSU, jäsen, 3. varapuheenjohtaja Hilkka KEMPPI, varajäsen
Kulttuurin, monimuotoisuuden ja perinnön alakomitea <i>Sub-Committee on Culture, Diversity and Heritage</i>	-
Media- ja tietoyhteiskunta-alakomitea <i>Sub-Committee on Media and Information Society</i>	Inka HOPUSU, jäsen Hilkka KEMPPI, varajäsen 24.1.2021 saakka
Nuoriso-, koulutus- ja urheiluasiain alakomitea <i>Sub-Committee on Education, Youth and Sport</i>	Hilkka KEMPPI, jäsen Inka HOPUSU, varajäsen
TASA-ARVOASIAIN JA SYRJINNÄNVASTAINEN KOMITEA COMMITTEE ON EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION	Tarja FILATOV, jäsen Mai KIVELÄ, varajäsen
Vähemmistöoikeuksia pohtiva alakomitea <i>Sub-Committee on Rights of Minorities</i>	Tarja FILATOV, jäsen
Vammaisuutta, moniperusteista ja intersektionaalista syrjintää pohtiva alakomitea <i>Sub-Committee on Disability, Multiple and Intersectional Discrimination</i>	-
Sukupuolten välistä tasa-arvoa pohtiva alakomitea <i>Sub-Committee on Gender Equality</i>	Tarja FILATOV, jäsen
IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIMEN TUOMARIEN VALINTAA KÄSITTELEVÄ KOMITEA COMMITTEE ON THE ELECTION OF JUDGES TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	-
MENETTELYTAPASÄÄNTÖKOMITEA COMMITTEE ON RULES OF PROCEDURE AND IMMUNITIES	-
JÄSENMAIDEN JÄSENYYSVELVOITTEIDEN VALVONTAKOMITEA (MONITOROINTIKOMITEA) COMMITTEE ON HONOURING OF OBLIGATIONS AND COMMITMENTS BY MEMBER STATES	Kimmo KILJUNEN (SOC), jäsen Petri HONKONEN (ALDE), jäsen
Jäsenvaltioiden sisäisiä konflikteja käsittelevä alakomitea <i>Sub-Committee on Conflicts between Council of Europe Member States</i>	-
PUHEENJOHTAJISTO BUREAU	Yleiskokouksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat, poliittisten ryhmien ja komiteoiden puheenjohtajat Kimmo KILJUNEN, jäsen

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen vuonna 2021 hyväksymät asiakirjat

3.1 Päätöslauselmat

Päätöslauselma ilmaisee yleiskokouksen jostakin asiakysymyksestä tekemän päätöksen, jonka yleiskokous on toimivaltainen panemaan täytäntöön, tai yleiskokouksen kannan, josta se on yksin vastuussa.

Päätöslauselma 2357 (2021)	Jäsenvelvoitteiden seurannan toimintakertomus (dok. 15211)
Päätöslauselma 2358 (2021)	Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten täytäntöönpano (dok. 15123)
Päätöslauselma 2359 (2021)	Puolan ja Moldovan tuomareiden riippumattomuus on turvattava (dok. 15204)
Päätöslauselma 2360 (2021)	Uuden yhteismenettelyn käyttöönottoon liittyvät sääntömuutokset (dok. 15093)
Päätöslauselma 2361 (2021)	Covid-19-rokotteet: eettisiä, oikeudellisia ja käytännöllisiä pohdintoja (dok. 15212)
Päätöslauselma 2362 (2021)	Kansalaisjärjestöjen toimintaan kohdistuvat rajoitukset Euroopan neuvoston jäsenmaissa (dok. 15205)
Päätöslauselma 2363 (2021)	Venäjän valtuuskunnan valtakirjojen hyväksyminen (dok. 15216)
Päätöslauselma 2364 (2021)	Etninen profilointi Euroopassa: huolestuttava ilmiö (dok. 15199)
Päätöslauselma 2365 (2021)	Kiireellinen tarve vahvistaa rahanpesun selvittelykeskuksia – tarvitaan parempia työkaluja laittoman omaisuuden takavarikoimiseksi (dok. 15192)
Päätöslauselma 2366 (2021)	Työperäisen maahanmuuton vaikutukset lähtömaahan jätettyihin lapsiin (dok. 15173)
Päätöslauselma 2367 (2021)	Pakolaisuuteen pakotettujen uhrien suojeleminen (dok. 15219)
Päätöslauselma 2368 (2021)	Kansallisten vähemmistöjen varjeleminen Euroopassa (dok. 15231)
Päätöslauselma 2369 (2021)	Yleiskokouksen visio Euroopan neuvoston strategisista tavoitteista (dok. 15252)
Päätöslauselma 2370 (2021)	Valtiontaloudellisen epätasa-arvon torjunta: OECD:n toimet koskien digitalouden verotusta (dok. 15251)
Päätöslauselma 2371 (2021)	Kiireellinen tarve uudistaa Valko-Venäjän vaalilainsäädäntö (dok. 15253)
Päätöslauselma 2372 (2021)	Ihmisoikeusloukkaukset Valko-Venäjällä tutkittava (dok. 15256)
Päätöslauselma 2373 (2021)	Kroonisesta ja pitkittyneestä sairaudesta kärsiviin kohdistuva syrjintä (dok. 15208)
Päätöslauselma 2374 (2021)	Montenegron jälkimonitorointiin liittyvä vuoropuhelu (dok. 15132)
Päätöslauselma 2375 (2021)	Aleksei Navalnyin pidätys ja vangitseminen tammikuussa 2021 (dok. 15270)
Päätöslauselma 2376 (2021)	Turkin demokraattisten instituutioiden toimivuus (dok. 15272)
Päätöslauselma 2377 (2021)	Parlamentaarisen yleiskokouksen menot kaksivuotiskaudelle 2022–2023 (dok. 15283)

Päätöslauselma 2378 (2021)	Nuorten roolin vahvistaminen konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisijoina (dok. 15294)
Päätöslauselma 2379 (2021)	Parlamentaarikoiden rooli YK:n siirtolaisuussopimuksen implementoinnissa (dok. 15229)
Päätöslauselma 2380 (2021)	Humanitaarisia toimia Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa olevien pakolaisten ja siirtolaisten puolesta (dok. 15284)
Päätöslauselma 2381 (2021)	Tulisiko poliitikkoja asettaa syytteeseen mandaattinsa puitteissa tehdyistä lausunnoista? (dok. 15307)
Päätöslauselma 2382 (2021)	Mediavapaus, kansan luottamus ja kansan oikeus tietää (dok. 15308)
Päätöslauselma 2383 (2021)	Covid-todistukset: perusoikeuksien suojeleminen ja oikeudelliset seuraamukset (dok. 15309)
Päätöslauselma 2384 (2021)	Koronapandemian aiheuttaman sosioekonomisen kriisin selvittäminen (dok. 15310)
Päätöslauselma 2385 (2021)	Koronapandemian vaikutukset lasten oikeuksien toteutumiselle (dok. 15311)
Päätöslauselma 2386 (2021)	Aliedustettujen ryhmien naisten osallistumisen edistäminen poliittisessa ja julkisessa päätöksenteossa (dok. 15301)
Päätöslauselma 2387 (2021)	Krimin tataarien tilanne (dok. 15305)
Päätöslauselma 2388 (2021)	Tarve eurooppalaiselle diasporia koskevalle politiikalle (dok. 15250)
Päätöslauselma 2389 (2021)	Afrofobian torjuminen Euroopassa (dok. 15306)
Päätöslauselma 2390 (2021)	Puolueiden ja vaalikampanjoiden ulkopuolisia rahoittajia koskeva avoimuus ja sääntely (dok. 15302)
Päätöslauselma 2391 (2021)	Armenian ja Azerbaidžanin välisen konfliktin humanitaariset seuraukset (dok. 15363)
Päätöslauselma 2392 (2021)	Suuntaviivat yleiskokouksen jäsenten immunitetisuojusta (dok. 15364)
Päätöslauselma 2393 (2021)	Sosioekonominen eriarvoisuus Euroopassa: on aika vahvistaa sosiaalisia oikeuksia (dok. 15365)
Päätöslauselma 2394 (2021)	Sukupuolijakauma yleiskokouksessa (dok. 15366)
Päätöslauselma 2395 (2021)	Kunnarikosten torjunnan tehostaminen (dok. 15347)
Päätöslauselma 2396 (2021)	Oikeus terveelliseen ympäristöön: tarve vahvistaa Euroopan neuvoston toimintaa (dok. 15367)
Päätöslauselma 2397 (2021)	Osallistuvan demokratian vahvistaminen ilmastonmuutoksen torjunnassa (dok. 15351)
Päätöslauselma 2398 (2021)	Rikos- ja siviilioikeudelliseen vastuuseen kuuluvat kysymykset ilmastonmuutoksen yhteydessä (dok. 15362)
Päätöslauselma 2399 (2021)	Ilmastokriisi ja oikeusvaltio (dok. 15353)
Päätöslauselma 2400 (2021)	Eriarvoisuuden torjuminen liittyen oikeuteen turvalliseen, terveelliseen ja puhtaaseen ympäristöön (dok. 15349)
Päätöslauselma 2401 (2021)	Ilmasto ja muuttoliike (dok. 15348)
Päätöslauselma 2402 (2021)	Tutkimuspolitiikka ja ympäristösuojelu (dok. 15357)
Päätöslauselma 2403 (2021)	Tilanne Afganistanissa – Seuraukset Euroopalle ja alueelle (dok. 15381)
Päätöslauselma 2404 (2021)	Maahanmuuttopaineen välineellistäminen Latvian, Liettuan, Puolan ja Valko-Venäjän rajoilla (dok. 15382rev)
Päätöslauselma 2405 (2021)	Yleiskokouksen käytäntöesäntöjen muutos (dok. 15402)
Päätöslauselma 2406 (2021)	Korruption torjunta – yleiset periaatteet poliittisesta vastuusta (dok. 15403)

Päätöslauselma 2407 (2021)	Geneven sopimusten 70-vuotisjuhlavuosi: EN:n panos kansainvälisten humanitaaristen oikeuksien ja kansainvälisten ihmisoikeuksien välisen synergian lisäämiseksi
Päätöslauselma 2408 (2021)	Vuoden 1951 pakolaissopimuksen 70-vuotisjuhlavuosi: EN:n panos pakolaisten suojelemiseksi (dok. 15396)
Päätöslauselma 2409 (2021)	Humanitaarista suojelua tarvitsevien siirtolaisten vapaaehtoinen sijoittaminen ja pakolaisten vapaaehtoinen sijoittaminen (dok. 15401)
Päätöslauselma 2410 (2021)	Lasten paras etu sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista edistävät toimet (dok. 15405)
Päätöslauselma 2411 (2021)	Covid-19-pandemian vaikutus koulutukseen ja kulttuuriin (dok. 15397)
Päätöslauselma 2412 (2021)	Pornografian sukupuoli- ja ihmisoikeusnäkökohdat (dok. 15406)
Päätöslauselma 2413 (2021)	Romanien syrjintä asuntomarkkinoilla (dok. 15393)

3.2 Suositukset

Suositus tarkoittaa esitystä, jonka yleiskokous tekee ministerikomitealle ja jonka täytäntöönpano ei kuulu yleiskokouksen vaan jäsenmaiden hallitusten toimivaltaan.

Suositus 2193 (2021)	Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten täytäntöönpano (dok. 15123)
Suositus 2194 (2021)	Kansalaisjärjestöjen toimintaan kohdistuvat rajoitukset Euroopan neuvoston jäsenmaissa (dok. 15205)
Suositus 2195 (2021)	Kiireellinen tarve vahvistaa rahanpesun selvittelykeskuksia – tarvitaan parempia työkaluja laittoman omaisuuden takavarikoimiseksi (dok. 15192)
Suositus 2196 (2021)	Työperäisen maahanmuuton vaikutukset lähtömaahan jätettyihin lapsiin (dok. 15173)
Suositus 2197 (2021)	Pakolaisuuteen pakotettujen uhrien suojeleminen (dok. 15219)
Suositus 2198 (2021)	Kansallisten vähemmistöjen varjeleminen Euroopassa (dok. 15231)
Suositus 2199 (2021)	Yleiskokouksen visio Euroopan neuvoston strategisista tavoitteista (dok. 15252)
Suositus 2200 (2021)	Kiireellinen tarve uudistaa Valko-Venäjän vaalilainsäädäntö (dok. 15253)
Suositus 2201 (2021)	Ihmisoikeusluokkaukset Valko-Venäjällä tutkittava (dok. 15256)
Suositus 2202 (2021)	Aleksei Navalnyin pidätys ja vangitseminen tammikuussa 2021 (dok. 15270)
Suositus 2203 (2021)	Humanitaarisia toimia Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa olevien pakolaisten ja siirtolaisten puolesta (dok. 15284)
Suositus 2204 (2021)	Mediavapaus, kansan luottamus ja kansan oikeus tietää (dok. 15308)
Suositus 2205 (2021)	Koronapandemian aiheuttaman sosioekonomisen kriisin selvittäminen (dok. 15310)
Suositus 2206 (2021)	Koronapandemian vaikutukset lasten oikeuksien toteutumiselle (dok. 15311)
Suositus 2207 (2021)	Tarve eurooppalaiselle diasporia koskevalle politiikalle (dok. 15250)
Suositus 2208 (2021)	Puolueiden ja vaalikampanjoiden ulkopuolisia rahoittajia koskeva avoimuus ja sääntely (dok. 15302)
Suositus 2209 (2021)	Armenian ja Azerbaidžanin välisen konfliktin humanitaariset seuraukset (dok. 15363)

Suositus 2210 (2021)	Sosioekonominen eriarvoisuus Euroopassa: on aika vahvistaa sosiaalisia oikeuksia (dok. 15365)
Suositus 2211 (2021)	Oikeus terveelliseen ympäristöön: tarve vahvistaa Euroopan neuvoston toimintaa (dok. 15367)
Suositus 2212 (2021)	Osallistuvan demokratian vahvistaminen ilmastonmuutoksen torjunnassa (dok. 15351)
Suositus 2213 (2021)	Rikos- ja siviilioikeudelliseen vastuuseen kuuluvat kysymykset ilmastonmuutoksen yhteydessä (dok. 15362)
Suositus 2214 (2021)	Ilmastokriisi ja oikeusvaltio (dok. 15353)
Suositus 2215 (2021)	Tutkimuspolitiikka ja ympäristösuojelu (dok. 15357)
Suositus 2216 (2021)	Lasten paras etu sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista edistävät toimet (dok. 15405)
Suositus 2217 (2021)	Covid-19-pandemian vaikutus koulutukseen ja kulttuuriin (dok. 15397)

3.3 Lausunnot

Lausunto 298 (2021)	Euroopan neuvoston budjetti ja prioriteetit vuosille 2022–2025 (dok. 15282)
Lausunto 299 (2021)	Kyberrikollisuutta koskevan yleissopimuksen toinen lisäpöytäkirja yhteistyön lisäämisestä ja sähköisen todistusaineiston käytöstä (dok. 15379)

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen ja pysyvän komitean erityisvieraat vuonna 2021

Valtioiden edustajat

Heiko MAAS, Saksan ulkoministeri	26.1.2021
Michael ROTH, Saksan Eurooppa-ministeri*	19.3.2021
Maia SANDU, Moldovan presidentti	19.4.2021
Angela MERKEL, Saksan liittokansleri	20.4.2021
Michael ROTH, Saksan Eurooppa-ministeri*	22.4.2021
Levente MAGYAR, Unkarin ulko- ja ulkomaankauppaministeriön varaministeri	28.5.2021
Péter SZIJJÁRTÓ, Unkarin ulkoministeri*	21.6.2021
Élisabeth MORENO, Ranskan tasa-arvoministeri	23.6.2021
Alexander DE CROO, Belgian pääministeri	23.6.2021
Anca DANA DRAGU, Romanian senaatin puhemies	23.6.2021
Péter SZIJJÁRTÓ, Unkarin ulkoministeri*	28.9.2021
János ÁDER, Unkarin presidentti	29.9.2021
Roberto FICO, Italian parlamentin puhemies	29.9.2021
Eduardo PINHEIRO, Portugalin valtiosihteeri	29.9.2021
Nikola DIMITROV, Pohjois-Makedonian varapääministeri	30.9.2021
Roberto FICO, Italian parlamentin puhemies	25.11.2021
Maria Elisabetta ALBERTI CASELLATI, Italian senaatin puhemies	25.11.2021
Luigi DI MAIO, Italian ulkoministeri*	25.11.2021

*Ministerikomitean puheenjohtaja

Kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan edustajat

Didier REYNERS, EU-komissaari, oikeusasiat	26.1.2021
Angel GURRÍA, OECD:n pääsihteeri	20.4.2021
David SASSOLI, Euroopan parlamentin puhemies	21.4.2021
Dunja MIJATOVIĆ, Euroopan neuvoston ihmisoikeuskomissaari	21.4.2021
Nadia MURAD, Václav Havel -palkinnon saaja 2016 ja Nobelin rauhanpalkinnon saaja 2018	23.6.2021
Dubravka ŠIMONOVIĆ, YK:n erityisraportoija naisiin kohdistuvasta väkivallasta	23.6.2021
Stella KYRIAKIDES, Euroopan terveys- ja elintarviketurvallisuuskomissaari	28.9.2021
António GUTERRES, YK:n pääsihteeri	29.9.2021
Tim EICKE, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomari	29.9.2021
Anuna DE WEVER VAN DER HEYDEN, ilmasto- ja ihmisoikeusaktivisti	29.9.2021
Michele NICOLETTI, Trenton yliopiston professori, Italian Istanbul-sopimusverkoston jäsen	25.11.2021
Simona LANZONI, GREVION varapuheenjohtaja	25.11.2021
Grainne O'HARA, YK:n pakolaisjärjestön johtaja	25.11.2021

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot

Perustajajäsenet (1949)

	Belgia	26.11.1991	Puola
	Tanska	7.5.1992	Bulgaria
	Ranska	14.5.1993	Viro
	Irlanti	14.5.1993	Liettua
	Italia	14.5.1993	Slovenia
	Norja	30.6.1993	Tšekki
	Luxemburg	30.6.1993	Slovakia
	Alankomaat	7.10.1993	Romania
	Ruotsi	10.11.1994	Andorra
	Iso-Britannia	10.2.1995	Latvia
		13.7.1995	Albania
9.8.1949	Kreikka	13.7.1995	Moldova
7.3.1950	Islanti	9.11.1995	Ukraina
13.4.1950	Turkki	9.11.1995	Makedonia
13.7.1950	Saksa	28.2.1996	Venäjä
16.4.1956	Itävalta	6.11.1996	Kroatia
24.5.1961	Kypros	27.4.1999	Georgia
6.5.1963	Sveitsi	25.1.2001	Armenia
29.4.1965	Malta	25.1.2001	Azerbaidžan
22.9.1976	Portugali	24.4.2002	Bosnia ja Hertsegovina
24.11.1977	Espanja	3.4.2003	Serbia
23.11.1978	Liechtenstein	6.10. 2004	Monaco
16.11.1988	San Marino	6.6.2006	Serbia
5.5.1989	Suomi	11.5.2007	Montenegro
6.11.1990	Unkari		

Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenet

7.3.1970	Pyhä istuin
10.1.1996	USA
29.5.1996	Kanada
20.11.1996	Japani
1.12.1999	Meksiko

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen tarkkailijat

2.12.1957	Israel
28.5.1997	Kanada
4.11.1999	Meksiko

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta
FIN-00102 Eduskunta
puh. +358 9 4321
www.eduskunta.fi
etunimi.sukunimi@eduskunta.fi

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous
Parliamentary Assembly of the Council of Europe
F-67075 Strasbourg
assembly.coe.int
www.coe.int